Vatialan hautausmaa

ARK — BYROO

Kangasala

Kulttuuriympäristöselvitys

2024

Arkkitehtitoimisto Ark—byroo oy
Työpajankatu 10 A 49, 7. kerros
00580 Helsinki

info@arkbyroo.fi
www.arkbyroo.fi
+358 50 574 8710

Tilaaja:
Tampereen seurakuntayhtymä

Tilaajan edustaja:
Heikki Päätalo, kiinteistöjohtaja

Tekijä:
Hanna Jaakonmäki, arkkitehti, projektin johtaja, tutkija

Nimeke: Vatialan hautausmaa. Kulttuuriympäristöselvitys.

Julkaisija: Ark–byroo oy
Julkaisupaikka: Helsinki
Julkaisuajankohta: 9.12.2024

1. painos

Avustajat:
Joachim Daetz, drone-kuvaus

ISBN:
978-952-7595-08-4 (pdf)

Etukannen kuva: Joachim Daetz 2024

© Arkkitehtitoimisto Ark—byroo oy

Sisällys

1. JOHDANTO **5**
1.1 Kohde 5
1.2 Tehtävä 6
1.3 Perustiedot 7
2. VATIALAN KEHITTYMINEN JA TAMPEREEN SEURAKUNTIEN HAUTAUSMAAT **9**
2.1 Kangasalan ja Vatialan historiaa 9
2.2 Tampereen hautausmaat ja hautauskäytäntöjen kehitys 14
3. VATIALAN HAUTAUSMAAN RAKENTUMINEN JA MAISEMAN KEHITYS **16**
3.1 Hautausmaan maiden hankkiminen 16
3.2 Hautausmaan yleissuunnitelma 17
3.3 Hautausmaan vanhimmat rakennukset 20
3.4 Myöhemmät rakennukset 26
3.5 Hautausmaan maiseman kehittyminen 29
3.6 Tulevat muutokset ja uudisrakentamisen vaikutus maisemaan 31
4. NYKYTILA **33**
4.1 Rakennuskortit 33
4.2 Alueen maisemalliset ominaispiirteet 45
5. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET **53**
LÄHTEET **54**
RAKENNUSLUVAT **56**

Asiasanat:
Hautausmaat, Jakobson Leo, Kangasala, Rauhala Veikko, Revell Viljo, Tampereen seurakuntayhtymä, Vatiala, Vatialan hautausmaa

1. Johdanto

1.1 Kohde

Kulttuuriympäristöselvityksen kohteena on Vatialan hautausmaa, joka sijaitsee Kangasalan kaupungin Vatialan kaupunginosassa Tampereen itäisen rajan tuntumassa. Hautausmaa sijaitsee 1950-luvulta alkaen rakentuneiden pientaloalueiden ja 1990-luvun liike- ja teollisuusalueen rajalla. Hautausmaa sijoittuu metsäisen harjun laelle alueen kahden päätien, Tampereelta Kangasalle johtavan Kangasalantien ja Lahdentien, risteykseen.

Hautausmaa vihittiin käyttöön vuonna 1960. Alueen keskellä sijaitsee samana vuonna valmistunut, arkkitehti Viljo Revellin suunnittelema Vatialan siunauskappeli, joka on yksi 1960-luvun modernin arkkitehtuurin merkkikohteista Suomessa. Kappeli ja hautausmaa muodostavat valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön eli RKY-alueen. Hautausmaan maisemalle luonteenomainen piirre on harjun rinteillä kasvava, hautausmaata joka suunnalta ympäröivä mäntyvaltainen metsä, joka jatkuu myös hauta-alueilla. Hautausmaan ja sitä sivuavan Kangasalantien eteläpuolella kulkee vanha maantie, jonka varrelle sijoittui aikanaan Vatialan kyläkeskuksen vanhin asutus.

Hautausmaan aluesuunnitelma perustuu arkkitehtien Veikko Rauhalan ja Leo Jakobsonin kilpailuehdotukseen, joka sijoittui kolmanneksi vuonna 1952 järjestetyssä suunnittelukilpailussa. Hautausmaalla sijaitsee kappelin lisäksi arkkitehti Pentti Turusen vuonna 1958 suunnittelema talous- ja varastorakennus, yleisökäymälä 1950-luvun lopulta, kaksi 1980-luvun lopussa rakennettua apurakennusta sekä vuonna 2013 valmistunut krematorio. Hautausmaan rakennuksineen omistaa Tampereen seurakuntayhtymä.

↑ Kaavion pohjana on käytetty vuoden 2024 ilmakuvaa, Kangasalan karttapalvelu. Vatialan hautausmaan alue on merkitty punaisella katkoviivalla Kangasalan karttapalvelun kiinteistörajojen mukaan.

1.2 Tehtävä

Vatialan hautausmaan kulttuuriympäristöselvitys on laadittu tontilla sijaitsevan krematorion laajentamiseen ja hautausmaan huoltoalueeseen liittyvän kaavamuutoksen tueksi. Selvitys kohdistuu hautausmaan alueeseen rakennuksineen. Lähiympäristön kehittymistä käsitellään yleispiirteisesti. Vatialan siunauskappelista on vuonna 2022 laadittu rakennushistoriaselvitys, joten tämä selvitys painottuu alueen kehittymisen ja muiden rakennusten tutkimiseen.

Työhön on sisältynyt arkisto- ja kirjallisuustutkimusta, kenttätyötä ja eri lähteistä peräisin olevan tiedon yhdistämistä ja analysointia. Käytetyt lähteet on merkitty alaviitteisiin ja listattu lähdeluetteloon. Vatialan alueen kehittymistä käsittelevänä kirjallisena lähteenä on käytetty muun muassa Teija Aholan laatimaa Vatialan kulttuuriympäristöselvitystä vuodelta 2010 sekä Raine Raition selvityksiä Kangasalan kunnan kehittymisestä. Luvussa on hyödynnetty myös Ark-byroon vuonna 2022 laatimaa alueselvitystä hautausmaan etelänpuoleisesta Ilkon alueesta, jonka yhteydessä tutkittiin muun muassa alueella toteutettuja isojakojärjestelyitä vanhojen karttojen avulla. Tampereen seurakunnan ja hautausmaiden vaiheita käsittelevänä päälähteenä on käytetty Voitto Silfverhuthin teoksia *Tampereen seurakuntahistoria I* ja *II*. Rakennusten suunnitteluratkaisua ja muutoshistoriaa kuvaavassa kappaleessa kirjallisena lähteenä on käytetty Vatialan siunauskappelin osalta muun muassa Arkkitehti-lehdessä vuonna 1962 julkaistua kohde-esittelyä. Caspar Åkerblom on tehnyt aiemmin Aalto-yliopiston arkkitehtuurin laitokselle diplomityön *Vatialan siunauskappeli. Rakennushistoriaselvitys ja hakesuunnitelma* (2022).

Rakennuspiirustusten osalta merkittävin arkistolähde oli Tampereen seurakuntien kiinteistöpalveluiden arkisto, jossa on digitoituna kappelin, talous- ja varastorakennuksen sekä krematorion arkkitehtipiirustuksia, taloteknisiä suunnitelmia ja työselityksiä. Erityisesti kappelista löytyy kattavasti sekä alkuvaiheen luonnospiirustuksia että eri vaiheiden työ- ja detaljipiirustuksia sekä projektiin liittyvää kirjeenvaihtoa. Alkuperäisiä piirustuksia säilytetään Arkkitehtuurimuseon arkistossa Viljo Revellin piirustuskokoelmassa. Arkkitehtuurimuseon arkistossa on myös vuoden 1952 hautausmaan suunnittelukilpailun kilpailuohjelma ja arvostelupöytäkirja. Palkituista töistä ei löytynyt arkistoaineistoja, lukuun ottamatta valokuvaa kilpailun voittaneesta Osmo Siparin ehdotuksen pienoismallista. Tampereen seurakuntien keskusarkistossa säilytetään hautausmaan maanhankintaan, suunnittelukilpailuun ja alueen rakentamiseen liittyviä asiakirjoja sekä hautausmaan yleissuunnitelman luonnosversioita ja toteutussuunnitelmia. Lisäksi arkistossa on useita kappelin rakentamiseen liittyviä mappeja, joita ei tämän selvityksen yhteydessä tutkittu.

Tähän kulttuuriympäristöselvitykseen sisältyy yleispiirteinen esitys hautausmaan nykytilasta rakennuksineen. Alueen ja rakennusten inventointi ja dokumentointivalokuvaus sekä ilmakuvaus on suoritettu syyskuussa 2024. Inventoinnin valokuvauspaikat on merkitty kaavioon, ja rakennusten tiedot on koottu rakennuskortteihin. Alueen ja rakennuskannan kehittyminen on esitetty kaavioin.

Selvitys koostuu viidestä luvusta. Ensimmäinen luku on johdantoluku, jossa on esitetty alueen ja rakennusten perustiedot. Taustoittava toinen luku käsittelee Vatialan alueen ja Tampereen seurakuntien hautausmaihin liittyvää historiaa. Kolmas luku esittelee hautausmaan rakentumista ja hautausmaan rakennusten suunnitteluratkaisuja. Lisäksi luvussa on analysoitu suunnitteilla olevien muutosten vaikutusta maisemaan. Neljänteen lukuun on koottu rakennuskohtaiset rakennuskortit. Lisäksi luvussa on käsitelty pihapiirin ja maiseman kehittymistä, ominaispiirteitä ja nykytilaa. Viides luku on selvityksen yhteenveto.

1.3 Perustiedot

Vatialan hautausmaa

Osoite:
Kappelinkierto 3, 36240 Kangasala

Kiinteistötunnukset:[1]
211-462-5-17
211-462-1-27
211-462-6-28
211-462-8-9
211-462-10-13
211-462-2-48
211-462-3-15
211-462-4-44
211-462-2-49

Kaupunginosa:
2. Vatiala

Kortteli:
800

Rakennuttaja:
Tampereen evankelisluterilainen seurakuntayhtymä

Omistus:
1948 alkaen Tampereen seurakuntayhtymä

RAKENNUS	VUOSI	SUUNNITTELIJA
Hautausmaan yleissuunnitelma	1954	Veikko Rauhala ja Leo Jakobson
Yleisökäymälä	1956	Veikko Rauhala
Talous- ja varastorakennus	1958	Pentti Turunen
Siunauskappeli	1960	Viljo Revell
Paineenkorotusasema	1988	Insinööritoimisto Matti Koli Oy
Kalustovaja	1989	Koski-Insinöörit Oy
Krematorio	2013	Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen, arkkitehti Mikko Suominen

KAAVOITUS

Maakuntakaava
Voimassa olevassa Pirkanmaan maakuntakaavassa 2024 (hyväksytty 27.3.2017 ja tullut voimaan 8.6.2017) Vatialan hautausmaata ympäröivä alue on taajamatoimintojen ja tiiviin joukkoliikennevyöhykkeen aluetta. Suunnittelumääräysten mukaan aluetta tulee suunnitella asumisen, palvelujen ja työpaikkojen sekoittuneena alueena. Alue sijaitsee kasvutaajamien kehittämisvyöhykkeellä. Itse hautausmaan alueella on valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön merkintä. Etelänpuoleinen Pitkäjärveä ympäröivä harjualue on merkitty seudullisesti merkittäväksi virkistysalueeksi ja/tai taajamien ekologisen verkoston kannalta erityisen tärkeäksi alueeksi (V).[2]

Osayleiskaava
Voimassa olevassa vuoden 2014 Vatialan osayleiskaavassa hautausmaan alue on merkitty hautausmaa-alueeksi, jolla ympäristö säilytetään (EH/s), sillä hautausmaa ja kappeli on määritelty valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.[3]

Asemakaava
Voimassa olevassa asemakaavassa 234 (vahvistettu 29.11.1988) alue on hautausmaan korttelialuetta. Asemakaava oli hautausmaan alueen ensimmäinen. Hautausmaa rajautuu eteläpuolella Kangasalantien katualueeseen. Tonttia reunustaa länsi-, pohjois- ja itäpuolella lähivirkistysalueen korttelialueet (VL), joiden kaavat on vahvistettu vuosina 1999, 1991, 2020 ja 1988. Hautausmaan itäpuolella on pieni yhdyskuntateknistä huoltoa palvelevien rakennusten ja laitosten korttelialue (ET).[4]

1 Hautausmaan alue koostuu yhdeksästä eri tontista.

2 Pirkanmaan Maakuntakaava 2040. Pirkanmaan karttapalvelu.

3 Vatialan osayleiskaava 2014, kaavakartta numero 27. Kangasalan karttapalvelu.

4 Ajantasa-asemakaava ja kaavan 234 selostus. Kangasalan karttapalvelu.

→ Hautausmaa on asemakaavassa merkitty hautausmaan korttelialueeksi (EH). Ote ajantasa-asemakaavasta. Kangasalan kaupungin karttapalvelu.

RAKENNUSSUOJELU

Museovirasto on määritellyt Vatialan siunauskappelin ja sitä ympäröivän hautausmaa-alueen valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi eli RKY-alueeksi (RKY 2009). Museoviraston määritelmän mukaan siunauskappeli lukeutuu Suomen modernin arkkitehtuurin kansainvälisesti arvostettuihin merkkiteoksiin.[5]

Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 kappeli ja hautausmaa on suojeltu valtakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä.[6] Maakuntakaavan mukaan RK-alueilla ”alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen arvot säilyvät. Uusi rakentaminen on sopeutettava alueen kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen.”

Osayleiskaavassa kappeli on merkitty rakennustaiteellisin, kulttuurihistoriallisin tai maisemallisin perustein suojeltavaksi rakennukseksi tai rakennusryhmäksi (sr-1). Osayleiskaavan määräysten mukaan ”Rakennusta tai sen osaa ei saa purkaa ilman lupaa (purkamislupaa). Rakennuksissa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennusten rakennustaiteellisesti, kulttuurihistoriallisesti ja kyläkuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Ympäristön uudisrakentaminen tulee sopeuttaa kohteen maisemallisiin ja kulttuurihistoriallisiin arvoihin. Museovirastolle tai Pirkanmaan maakuntamuseolle tulee varata tilaisuus lausunnon antamiseen ennen suojelukohteita koskevien lupahakemusten ratkaisemista. Maankäyttö- ja rakennuslain 41§:n 2. momentin nojalla määrätään, että alueen arvokas rakennuskanta ja lähiympäristö tulee säilyttää.[7]

Asemakaavassa siunauskappeli on suojeltu rakennustaiteellisesti arvokkaana rakennuksena, jota ei saa purkaa, eikä siinä saa suorittaa sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka turmelevat julkisivujen ja vesikattojen tai sali- ja aulatilojen rakennustaiteellista arvoa (sr).[8]

Siunauskappeli on lisätty myös kansainvälisen modernin arkkitehtuurin tutkimus- ja suojelujärjestön Docomomon Suomen paikallisosaston Docomomo Suomi Finland ry:n modernin arkkitehtuurin merkkiteosten listaukseen vuonna 2017.[9]

5 Museovirasto RKY-alueet, 2009.
6 Pirkanmaan maakuntakaava 2040. Pirkanmaan karttapalvelu.
7 Vatialan osayleiskaava 2014, kaavakartta numero 27. Kangasalan karttapalvelu.
8 Ajantasa-asemakaava ja kaavan 234 selostus. Kangasalan karttapalvelu.
9 Docomomo. Vatialan siunauskappeli.

2. Vatialan kehittyminen ja Tampereen seurakuntien hautausmaat

2.1 Kangasalan ja Vatialan historiaa

Kangasalan alueen tunnettu asutushistoria alkaa kivikaudelta, jolloin varhainen asutus sijoittui alueen monien järvien ympäristöön. Kangasalan poikki kulki vesireitti Roineelta Pyhäjärvelle ainakin vuoteen 500 saakka, ja vielä 1800-luvulla on ollut käytössä Kaukajärveltä Messukylän kivikirkolle johtanut vesitie. Vesireitit ovat myöhemmin maan nousemisen myötä pääosin kuroutuneet umpeen.[10] Kangasalan kyläasutus keskittyi hyville maanviljelysalueille, jotka sijoittuivat alueen poikki kulkevia harjuja myötäilleen kulkureitin varsille.[11] Pitkäjärven pohjoispuoleinen Ilkontie oli aikanaan päätie Kangasalan ja Tampereen välillä. Kangasalan nykyinen kirkko rakennettiin vuonna 1760 Kangasalan keskustaan. 1600-luvulle saakka kirkollinen keskus sijaitsi Liuksialassa.[12]

Kangasalla sijainnut Kuohun terveyslähde muodostui 1700-luvulla suosituksi matkakohteeksi niin kotimaan kuin ulkomaan matkaajille. Alueella sijaitsi useita kartanoita, jotka majoittivat kesävieraita, ja monet kulttuurihenkilöt vierailivat alueella erityisesti 1800-luvulla. Kangasala on tunnettu harjumaisemistaan, ja myös Vatialan hautausmaa sijoittuu harjun laelle. Jylhät rotko- ja järvimaisemat toimivat innoituksena useille kansallisromantiikan ajan taiteilijoille, kirjailijoille ja runoilijoille.[13] Kangasalan halki kulkenut Tampereen ja Vaasan välinen raideyhteys valmistui vuonna 1882 ja otettiin käyttöön seuraavana vuonna.[14]

Vatialan kylän kehitys ennen 1900-lukua

Nykyisen Vatialan hautausmaan alue kuului vanhaan Vatialan kylään, joka sijaitsi noin seitsemän kilometriä länteen Kangasalan kirkonkylästä. Nykyinen Vatialan kaupunginosa kattaa vanhat keskiajalta peräisin olevat Vatialan ja Lemposen[15] eli entisen Riunvaivan maarekisterikylät ja osan Lentolan kylästä.[16] Pitkäjärven kaakkoisosan maat kuuluivat ennen viereiseen Suoraman kylään.[17] Nykyisen Kangasalantien varrella Ilkon alueen itäpuolella sijaitsi tiettävästi yksi Vatialan alueen vanhimmista asutuspaikoista.[18]

Vatialan kylän asukastietoja voidaan jäljittää 1400-luvulle saakka, jolloin taloja oli kylässä seitsemän. Talot sijaitsivat alun perin lähekkäin kyläkeskuksessa, mutta 1700-luvun lopun isojaossa taloja siirrettiin laajemmalle alueelle.[19] Kylän jäätyä ahtaaksi isojakoa täydennettiin vielä 1800-luvun lopussa.[20] Kyläkeskuksen itäpuolella, nykyisen hautausmaan alueen ympäristössä, maita jaettiin päätiloille kuuluviin kapeisiin ja pitkiin palstoihin, jotka rajautuivat etelässä Pitkäjärveen. Palstojen maasto oli yhdistelmä metsää, kalliota, peltoja ja niittyjä.[21]

Nykyisen hautausmaan alueen poikki kulki päätiestä haarautunut sivutie, joka johti harjun yli pohjoiseen Lemposen kylälle.[22] Ympäröivä alue oli 1900-luvun alussa edelleen rakentamatonta metsää.[23] Kylän vanha kokoontumispaikka Tallinmäki sijaitsi harjun laella kyläkeskuksen tuntumassa.[24] 1900-luvun alkupuolella Ilkontien eteläpuolella sijaitsi tamperelaisen tehtailijan Atte Wikholmin huvila, joka rakennettiin 1900-luvun vaihteessa. Myöhemmin tilat lohkottiin pienemmiksi tonteiksi, jotka myytiin edelleen pääosin yksityisille omistajille ja Tampereen seurakunnalle.[25]

10 Ahola 2010, 9.
11 Raitio 2017, 14.
12 Kangasalan kirkko: 250-vuotias kivikirkko. Kangasalan seurakunnan verkkosivu.
13 Raitio 1997, 14, 25.
14 Ahola 2010, 9.
15 Nimi esiintyy vanhoissa kartoissa myös nimellä Lempoinen
16 Ahola 2010, 3, 10.
17 Vatialan ja Lemposen kylien isojakokartat 1846. KA.
18 Ahola 2010, 36.
19 Ahola 2010, 10.
20 Kangasala-Seura 1991, 4; Vatialan ja Lemposen kylien isojakokartat 1846. KA.
21 Vatialan ja Lemposen kylien isojakokartat 1846. KA.
22 Senaatin kartta 1912. KA.
23 Senaatin kartta 1912. Rivit XIX-XX. Lehdet 24–25.Kansallisarkisto.
24 Heinilä 2010, 62.
25 Ark-byroo 2022; Kauppakirja 12.5.1952. TSKPA.

← Ote Senaatin kartasta 1912. KA. Kartan päälle on merkitty katkoviivalla nykyisen hautausmaan viitteellinen sijainti. Vatialan vanha kyläkeskus sijoittui sen länsipuolelle ja Lemposen (myös muodossa Lempoinen) kylä pohjoispuolelle.

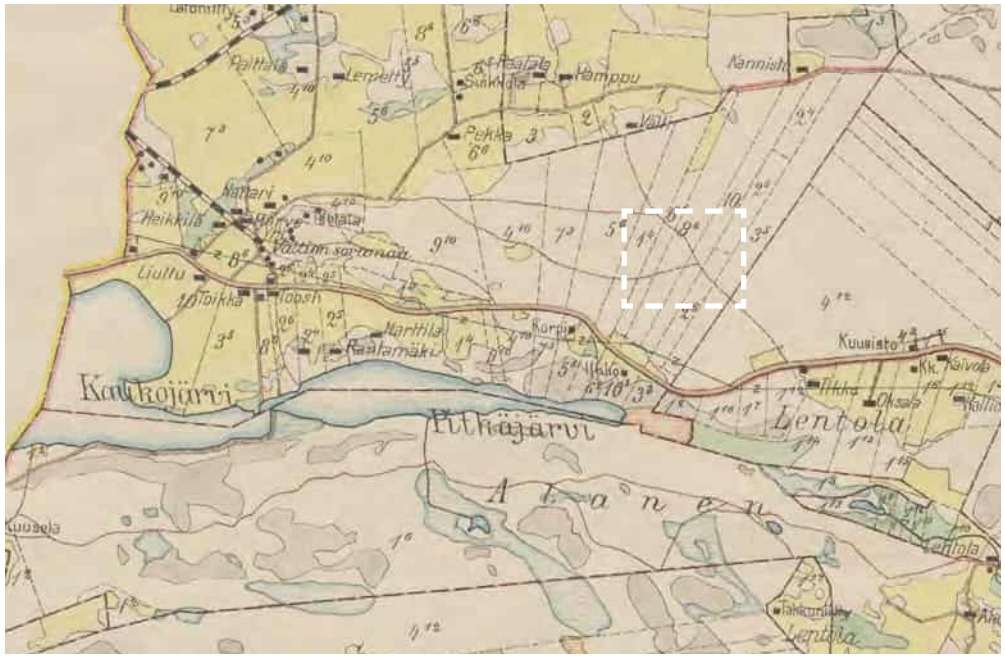

← Ote Kangasalan pitäjän kartasta 1927. MML. Hautausmaan alue sijaitsee Vatialan pitäjän maanomistajille kuuluneilla palstoilla. Kartan päälle on merkitty katkoviivalla nykyisen hautausmaan viitteellinen sijainti.

Sotien jälkeinen aika ja Vatialan kaavoitus

Vatialan maalaiskylä alkoi kehittyä tiiviiksi taajama-alueeksi sotien jälkeen, jolloin Vatialan ja Huutijärven välille muodostui nykyisin nauhataajamaksi nimitetty yhtenäinen asutuskeskittymä. Vatialassa väestönkasvu oli nopeinta 1950-luvun alkupuoliskolla. Kasvuun vaikutti erityisesti Tampereen läheisyys ja autoliikenteen kasvu.[26] Taajamarakentaminen keskittyi erityisesti vanhan kyläkeskustan ja teiden ympärille. Kylän vanhojen talojen maista lohkottiin rintamamiestontteja. Ilkon harjukankaalle perustettiin Ilmavoimien lentovarustevarikko 1940-luvulla. Sen viereen valtion omistuksessa olleen Eerolan tilan maille rakentui 1940- ja 50-lukujen aikana pientalovaltainen asuinalue. Vatialaan kehittyi sotien jälkeisinä vuosikymmeninä myös uutta teollisuutta ja liiketoimintaa.[27]

Tampereen evankelisluterilainen seurakunta hankki Vatialan kylän maita uutta hautausmaata varten jo vuonna 1948.[28] Seurakunta osti myös etelänpuoleisen Ilkon huvilan maita vuonna 1952.[29] Paikkaa suunniteltiin seurakunnan nuoriso- ja sosiaalityöhön ja osittain hautausmaana käytettäväksi ennen Vatialan hautausmaan rakentamista.[30] Vanhan huvilan ja apurakennusten todettiin kuitenkin soveltuvan paremmin vanhainkodiksi.[31] Vatialan hautausmaa rakentui nykyiselle paikalleen 1950-luvun lopulla ja vihittiin käyttöön vuonna 1960.

Kangasalan kaavoitus käynnistyi sotien jälkeen. Tampereen ja Kangasalan kirkonkylän välinen alue asetettiin rakennuskieltoon vuonna 1951. Kirkonkylälle laadittiin asemakaava vuonna 1952, mutta uusien alueiden kaavoitus oli hidasta. Muun muassa Vatialaan valmisteltu kaavaluonnos vanheni hitaan etenemisen vuoksi. Nauhataajaman kaavoittamista hankaloitti alueen aikaisempi ohjaamaton kasvu.[32] Kangasalan alueet jaettiin vuoden 1957 rakentamissuunnitelmassa hajakehitysmallin mukaisiin pienehköihin omakotitalovaltaisiin asutusalueisiin omine palvelukeskustoineen. Teollisuusalueet sijoitettiin rautatien varrelle.[33] Kangasalan yleiskaava hyväksyttiin vuonna 1975.[34]

Vatialassa rakentaminen oli vilkasta erityisesti 1970-luvulla, ja ensimmäiset asemakaavat valmistuivat vuonna 1969 Liutun ja Suoraman alueille.[35] Liutun asemakaava oli ensimmäisiä Kangasalan nauhataajaman asuntoalueita.[36] Omakotitaloalueiden lisäksi puolet alueesta kaavoitettiin alkuperäisistä suunnitelmista poiketen kerrostaloalueeksi, jonka rakennusliike Haka toteutti. Hautausmaan länsipuolelle Nattariin rakennettiin lukuisia uusia asuntoja vuonna 1973 vahvistetun asemakaavan myötä.[37] Vatiala laajeni rautatien pohjoispuolelle kaavoitetulle uudelle alueelle vuonna 1976.[38]

Tampereen rajan tuntumassa aloitti vuonna 1968 Linkosuon leipomo, joka kehittyi koko Kangasalan suurimmaksi teolliseksi työnantajaksi.[39] Seurakunnan 1960-luvun lopussa Ilkon vanhainkodin tilalle perustama kurssikeskus laajeni 1970- ja 1980-lukujen aikana uusilla majoitusrakennuksilla.[40]

Hautausmaata ympäröiville harjun rinteille syntyi 1960-luvulta alkaen suuri soranottoalue, joka laajimmillaan 1980-luvulla kiersi hautausmaata itä-, pohjois- ja länsipuolella. Länsipuolella Kangasalantien varrella sijaitsi valtion sorakuoppa ja VR:n varikko, jonne johti rautatieltä pistoraide.[41] Soranoton myötä Kangasalan alueelle leimallinen harjumaisema rikkoontui. Harjujonosta jäi soramonttujen ja teiden rakentamisen myötä jäljelle hautausmaan alue ja sen länsipuolella sijaitseva Tallinmäki.[42]

26 Raitio 2017, 24, 27.
27 Ahola 2010, 12.
28 Silfverhuth 2013b, 361.
29 Ark-byroo 2022; Kauppakirja 12.5.1952. TSKPA.
30 Aamulehti 18.5.1952
31 Lentola. Rakentamisohjeet 1988. Kangasalan kunta, kaavoitusosasto.
32 Raitio 2017, 25.
33 Heinilä 2010, 39–40.
34 Raitio 2017, 82.
35 Heinilä 2010, 39–40
36 Ahola 2010, 13.
37 Heinilä 2010, 39–40.
38 Ahola 2010, 13.
39 Heinilä 2010, 39–40.
40 Ark-byroo 2020.
41 Asemakaava 32. Vahvistettu 9.7.1969. Kangasalan kaavoitus.
42 Heinilä 2010, 62.

↑ Hautausmaan alueella edelleen voimassa oleva kaava 234 vahvistettiin 29.11.1988. Kangasalan kaavoitus.

Vatiala 1900-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa

Vatialan kehitys 1980- ja 1990-luvuilla painottui tiivistämiseen ja täydennysrakentamiseen.[43] Hautausmaan ensimmäinen asemakaava oli 29.11.1988 vahvistettu Lentolan asemakaava, joka kattoi hautausmaan, pohjoispuolen pientaloalueen ja idänpuoleisen Lentolan liikerakennus- ja teollisuusalueen.[44] Hautausmaan itäpuolella kulkeva Lahdentie rakennettiin 1990-luvulla.[45] Samoihin aikoihin ympäristön sorakuoppien paikalle rakentui teollisuus- ja liikealueet, jotka täydentyivät vielä 2000-luvulla. Hautausmaan kaakkoispuolella, Kangasalantien ja Mäkirinteentien risteyksessä, sijaitsee 1990- ja 2000-lukujen lopussa rakentuneet pienet liikerakennukset, joissa toimii kukkakauppa ja juhlatila.[46]

2000-luvun alussa Vatialaan tehtiin seuraava suuri aluesuunnitelma, jossa Pitkäjärven pohjoisreuna ja Kangasalantien varsi kehittyi aluekeskustan painopisteeksi. Asuinalueita laajennettiin ja tiivistettiin. Valtion sorakuopan alueelle vanhan kyläkeskuksen viereen valmistui uusi liikekeskus, terveyskeskus ja Pitkäjärven yläkoulu.[47] Myös 1950- ja 60-luvuilla rakentuneita pientaloalueita Ilkossa ja Vatialantien varrella täydennettiin. Hautausmaan pohjoispuolelle rakentui pieni kerros- ja pientaloalue 1990- ja 2000-luvulla. Ilkon lentovarustevarikon paikalle rakennettiin 2000-luvun alkupuolella liikekiinteistöjä ja päiväkoti. Alueelle valmistui myös useita pientaloja 2020-luvun alussa.[48] Ilkon kurssikeskuksen toiminta loppui vuonna 2022.[49]

43 Ahola 2010, 15.
44 Asemakaava 234, Lentola. Vahistettu 29.11.1988. Kangasalan kaavoitus.
45 Ahola 2010, 15.
46 Historialliset ilmakuvat. MML. Paikkatietoikkuna.
47 Heinilä 2010, 39–40.
48 Historialliset ilmakuvat. MML. Paikkatietoikkuna.
49 Ark-byroo 2022.

VATIALAN HAUTAUSMAAN YMPÄRISTÖN KEHITTYMINEN ILMAKUVISSA

! Kaikki sivun ilmakuvat: MML.

1. Vatialan hautausmaa (maat lunastettu 1948)
2. Vatialan vanha kyläkeskus
3. Ilkon huvila (1800–1900 -lukujen vaihde) / seurakunnan vanhainkoti (1952–1966) / kurssikeskus (1967–2022)
4. Lentovarustevarikko (1940-luku)
5. Valtion sorakuoppa, VR:n varikko
6. Soranottopaikka / Lentolan liikealue (1990-luku)

2.2 Tampereen hautausmaat ja hautauskäytäntöjen kehitys

Tampereen seurakuntien hautausmaat ennen Vatialaa

Tampereen ensimmäinen, nykyisessä Pyynikin kirkkopuistossa sijainnut hautausmaa otettiin käyttöön kaupungin perustamisen jälkeen 1700-luvun lopussa.[50] Aluetta laajennettiin 1840- ja 1860-luvuilla. Vanhan hautausmaan käyttö loppui tiettävästi 1885. Uusi isompi hautausmaa perustettiin Kalevankankaalle vuonna 1880. Kaupunginarkkitehti F. L. Calonius suunnitteli alueen portin ja aidan. Aluetta laajennettiin ensimmäisen kerran vuonna 1903, ja 1936 siihen liitettiin uusi alue kaupunginarkkitehti Bertel Strömmerin suunnittelemana. Hautausmaata laajennettiin myöhemmin useampaan kertaan. Alueelle perustettiin vuonna 1939 sankarihautausmaa, jonka muistomerkin suunnittelivat vuonna 1945 kilpailuvoiton myötä arkkitehti Viljo Rewell ja kuvanveistäjä Arvo Tynys.[51]

Tampereen kaupunkiin liitettiin 1930-luvulla uusia esikaupunkialueita kaupungin länsipuolelta, ja vuonna 1939 nykyisen Lamminpään alueelle perustettiin uusi hautausmaa, joka tunnettiin vuoteen 1952 saakka Läntisenä tai Saarikorven hautausmaana. Yleissuunnitelmasta järjestettiin suunnittelukilpailu, jonka voittivat arkkitehdit Birger Stenbäck ja Kai Blomstedt. Vuonna 1948 Tampereen seurakuntien yhteyteen liitettiin Messukylän kolme kirkkomaata, joista vain yksi oli enää käytössä hautausmaana.[52]

Vuonna 2024 Tampereen seurakunnat ylläpitävät seitsemää hautausmaata. Vuonna 1960 käyttöön otetun Vatialan hautausmaan lisäksi Tampereen seurakunnille kuuluvat Aitolahden (1934), Kalevankankaan (1880), Lamminpään (1940), Teiskon (1787) sekä Messukylän uusi (1891) ja keskinen (1861–90, 1927) hautausmaa.[53]

50 Helin 1992, 107.
51 Silfverhuth 2013a, 187–192, 357–363.
52 Silfverhuth 2013b, 361.
53 Hautausmaat ja siunauskappelit. Tampereen seurakuntien verkkosivu; vuosiluvut Helin 1992, 119.

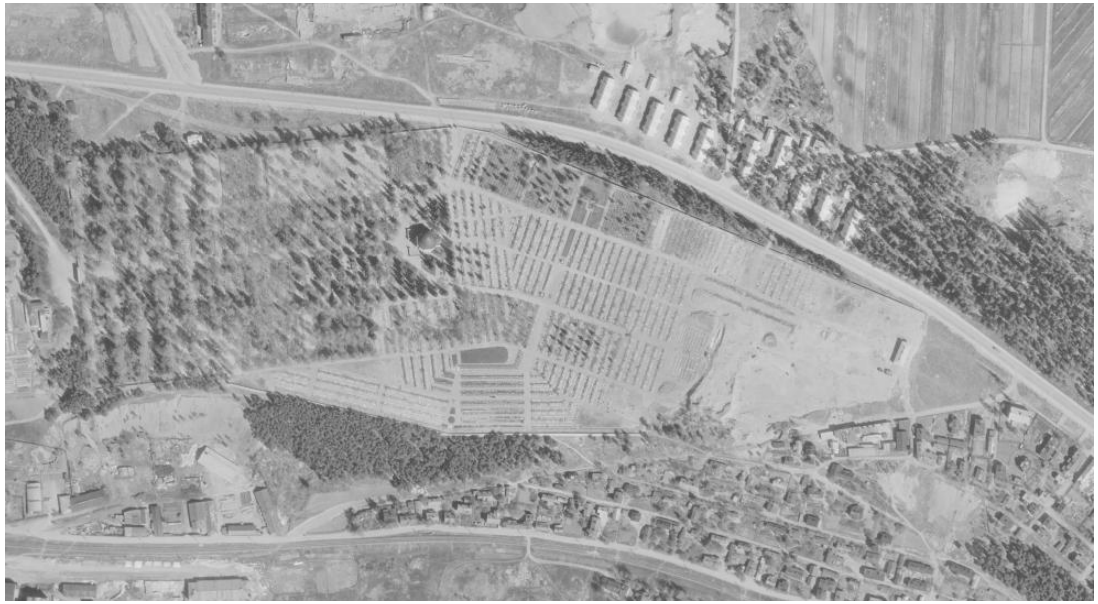

↑ Kalevankankaan hautausmaa vuonna 1946. Ilmakuva MML.

↓ Nykyinen Lamminpään hautausmaa vuonna 1946. Ilmakuva MML.

Hautausmaiden yleinen kehitys 1900-luvulla

Hautausmaiden määrä lisääntyi Suomessa 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa. Hautausmaille alettiin laatia puutarhasuunnitelmia 1800-luvulla, ja istutukset yleistyivät 1800-luvun lopussa. 1900-luvulla hautausmaille perustettiin puutarhurin virka.[54] Hautausmaat kehittyivät vuosisadan aikana lähes puuttomista kentistä puistomaisiksi ja viihtyisiksi.[55] Hautausmaasuunnitelmien toimeksiannot lisääntyivät koko maassa 1900-luvulla. Vuosisadan alkupuolella maassa järjestettiin myös useampia hautausmaiden suunnittelukilpailuja.[56] Tampereella suunnittelukilpailut järjestettiin 1930-luvulla Lamminpään hautausmaasta ja 1950-luvulla Vatialan hautausmaasta.

Hautapaikat jaettiin kirkonkokouksen 1800- ja 1900-lukujen taitteessa hyväksymän järjestyssäännön mukaisesti yhteisiin ja yksityisiin, eli niin kutsuttuihin rivi- ja perhehautoihin. 1900-luvun puolella hautapaikkojen tilankäyttöä kasvatti yksityishautojen suosion kasvaminen rivihautojen sijaan.[57] Tuhkahautaus alkoi yleistyä Suomessa 1900-luvun alkupuolella. Koko maan vainajien tuhkaamiseen oli pitkään käytössä vain Helsingin Hietaniemen vuonna 1926 valmistunut krematorio, ja tuhkaamiskäytäntö oli kirkon piirissä arka asia vielä 1950-luvulla. Tampereen ensimmäinen tuhkattu vainaja haudattiin Kalevankankaalle vuonna 1930. Kaupungin ensimmäiselle krematoriolle ja uurnahautausmaalle oli merkitty paikka Kalevankankaan hautausmaalle vuonna 1956 vahvistetussa asemakaavassa, mutta hankkeesta luovuttiin yliopiston rakentuessa viereiselle tontille. Vaihtoehtoisena ratkaisua päädyttiin sijoittamaan polttouunit Kalevankankaan kappelin yhteyteen vuonna 1967. Krematorio oli viides Suomessa.[58]

Suomalaisten hautausmaiden erityispiirre ovat sankarihaudat, joita pystytettiin sotien uhreille. Talvi- ja jatkosodan uhrien lisäksi lähes kaikilla hautausmailla on vuoden 1918 kansalaissodan muistomerkit. Muistomerkit tilattiin usein kuvanveistäjiltä.[59] Vatialan hautausmaalla ei kuitenkaan ole sankarihautamuistomerkkejä.

Lisääntynyt tuhkahautaus synnytti Suomen hautausmaille uutena ilmiönä muistolehdot. Ensimmäinen perustettiin Kalevankankaan hautausmaalle arkkitehti Pentti Turusen suunnittelemana vuonna 1977.[60] Luonnontilainen metsähautausmaa edusti 1900-luvun puolivälissä aikakauden uutta ideologiaa. Myös Vatialan hautausmaan yhteyteen perustettiin metsähautausmaa-alue. Vatialassa metsän säilyttäminen koettiin ensimmäisten vuosikymmenten aikana arkkuhautauksille haasteellisena, mutta uurnahautauksiin se soveltui paremmin.[61]

Vanha hautauskellojen soittamisen perinne muuttui 1960-luvulla, kun kirkonkellojen jatkuva soittaminen sunnuntaihin painottuvien hautaustoimitusten yhteydessä alettiin kokea rasitteena. Kelloja soitettiin Tampereella keskustassa sijaitsevasta tuomiokirkosta käsin myös kauempana Kalevankankaan hautausmaalla tapahtuvissa hautauksissa. Vuonna 1966 siirryttiin kirkkohallintokunnan päätöksellä soittamaan hautauskellojen ääntä paikan päällä hautausmaalla magnetofonin kautta. Myös Vatialan hautausmaalla magnetofonia käytettiin kesästä 1969 alkaen.[62]

54 Pappiloiden puutarhat ja hautausmaat.
55 Helin 1992, 116–117.
56 Pappiloiden puutarhat ja hautausmaat.
57 Silfverhuth 2013a, 354, 357.
58 Silfverhuth 2013b, 358, 364–365.
59 Helin 1992, 83, 111.
60 Silfverhuth 2013b, 358, 364–367.
61 Helin 1992, 103–104.
62 Silfverhuth 2013b, 179.

3. Vatialan hautausmaan rakentuminen ja maiseman kehitys

3.1 Hautausmaan maiden hankkiminen

Tampereen seurakunnat tarvitsivat 1940-luvulla lisää tilaa hautausmailleen, jotka olivat alkaneet käydä ahtaaksi. Uudelle hautausmaalle etsittiin paikkaa lähikuntien puolelta, ja paikaksi valittiin lopulta Vatialassa lähellä Tampereen rajaa sijainnut rakentamaton metsäinen maa-alue.[63] Alueen puusto oli palstajaon myötä eri ikäistä ja eri tavalla harvennettua. Metsän halki kulki polkuja ja Lempoisen kylän ja maantien yhdistänyt reitti, joka näkyy myös alueen vanhoissa kartoissa. Seurakunta oli velvoitettu rakentamaan sen tilalle uusi tie, joka kiertäisi hautausmaata itä- ja pohjoisreunan myötäisesti.[64]

Seurakunta neuvotteli Kangasalan maanlunastuslautakunnan kanssa Vatialan kylään kuuluvien maiden hankkimisesta uudeksi hautausmaaksi jo vuonna 1946.[65] Maat hankittiin lopulta pakkolunastuksen kautta. Palstat kuuluivat lännestä lukien tiloille Lemetty, Marttila, Pekka, Metsä-Märve, Liuttu, Rantamäki, Toosi, Toikka ja Nikkilä.[66] Metsä-Märven tilan omisti Tampereen kaupunki.[67] Yksityisten omistamista tiloista neljä oli luovutusvelvollisia. Muiden hintavaatimuksia pidettiin liian suurina, joten myös niille haettiin pakkolunastusoikeutta. Vuonna 1948 Tampereen seurakunnat oikeutettiin pakkolunastamaan hautausmaata varten 25 hehtaarin alue. Lääninhallitus vahvisti pakkolunastusehdot vuonna 1951, ja saman vuoden syyskuussa lunastus oli suoritettu loppuun. Maista maksettiin korvausta yhteensä lähes 31 miljoonaa markkaa.[68]

63 Silfverhuth 2013b, 361.

64 Tampereen evankelisluterilaisten seurakuntien uuden, Vatialassa sijaitsevan hautausmaan suunnittelukilpailun ohjelma 28.7.1952. MFA.

65 Silfverhuth 2013 b, 361.

66 Kartta Tampereen seurakuntien suunnittelemasta hautausmaasta, Kangasalan pitäjässä, Vatialan kylässä, Hämeen lääniä. Mappi Hid7:1.TSKA.

67 Valtioneuvoston päätös tehdystä pakkolunastusanomuksesta. No 559/118 a.d. 380/91 op. min. 1947. Mappi Hid7:1.TSKA.

68 Silfverhuth 2013b, 361.

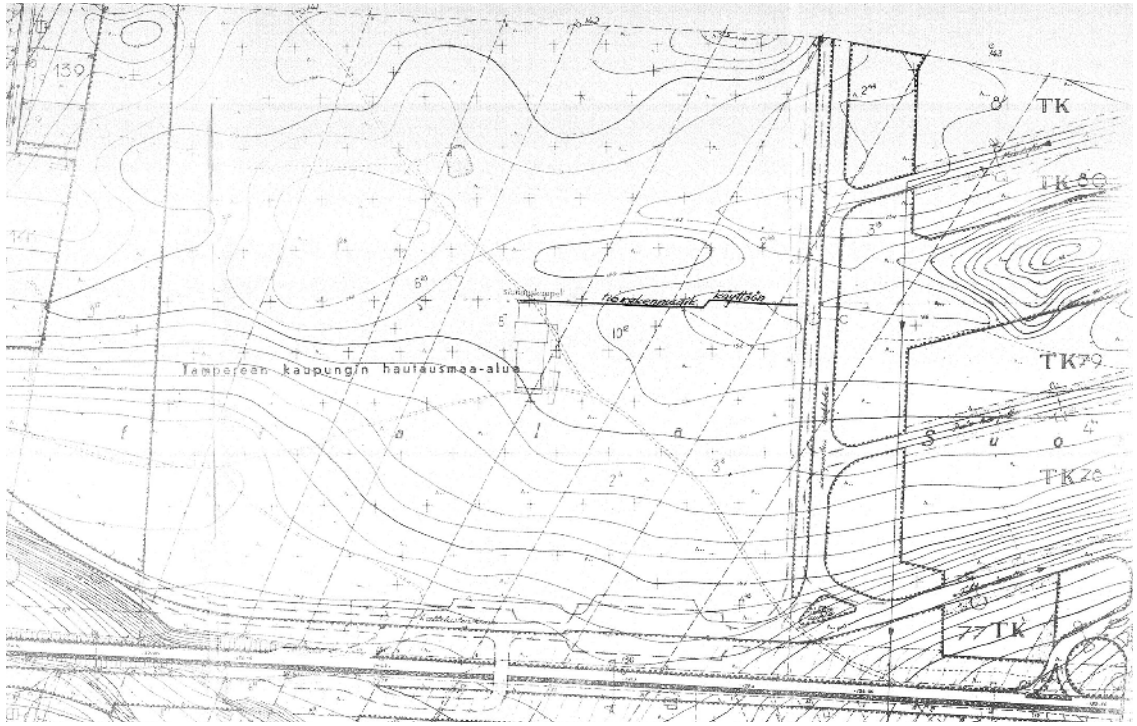

↓ Rakennusaikainen kartta hautausmaan ympäristöstä. Tarkka vuosi ei ole tiedossa. TSKPA. Alueen halki kulki oikopolkuja.

3.2 Hautausmaan yleissuunnitelma

Vatialan hautausmaan suunnittelukilpailu 1952

Uuden hautausmaan yleis- ja käyttösuunnitelmasta järjestettiin ideatasoinen suunnittelukilpailu vuonna 1952. Alueelle tuli sijoittaa pinta-alaltaan 1000 m² hautauskappeli ja kellotapuli, 500 m² laajuinen juhla-aukio, yleisökäymälöitä, varavesisäiliö, paikat lautojen, mullan ja hiekan varastointiin sekä kaivoja ja jätteenkeräyspisteitä. Haudoista 75 % tuli olla yksityishautoja ja 25 % yhteishautoja, joista 2000 m² tuli olla uurnahautausmaata. Osalle alueesta sai halutessaan ehdottaa metsähautausmaata. Alueen pääsisäänkäynnin sijoitusta suositeltiin eteläreunalle. Etelänpuoleiselle Kangasalantielle tuli jättää 30 metriä leveä suojavyöhyke, jolle sai sijoittaa hautausmaan pysäköintialueen. Ehdotukseen tuli sisällyttää istutussuunnitelma. Istutusten ja hautojen koot määriteltiin kilpailuohjelmassa.[69]

Hyväksyttyjä kilpailuehdotuksia tuli yhteensä 35. Kilpailun voitti palkintolautakunnan yksimielisellä päätöksellä arkkitehti Osmo Siparin ehdotus ”Elämän puu”. Toisen palkinnon sai arkkitehtien Keijo Strömin ja Olavi Tuomiston ehdotus ”Neliö”. Kolmanneksi tuli arkkitehtien Veikko Rauhalan ja Leo Jakobsonin sekä avustajana toimineen arkkitehti Ilona Lehtisen ehdotus ”Honkien huminaa”.[70] Kirkkohallintokunta pyysi ensimmäisen ja kolmannen palkinnon saajilta vielä kehitettyä ehdotusta[71], joiden pohjalta päätettiin heinäkuussa 1953 tilata käyttösuunnitelma Jakobsonilta ja Rauhalalta. Ehdotuksen kehittämistä valvoi kirkkohallintokunnan asettama toimikunta, johon kuuluivat yliarkkitehti Bertel Strömmer, hautausmaidenhoitaja Tyko Kulo ja isännöitsijä Erkki Sammalkivi.[72] Kirkkovaltuusto hyväksyi hautausmaasuunnitelman toukokuussa 1954, ja tuomiokapituli vahvisti suunnitelman lopullisesti vuonna 1958.[73]

Alkuperäistä Jakobsonin ja Rauhalan kilpailuehdotusta ei löytynyt tutkituista arkistoista, mutta Veikko Rauhalan allekirjoittamia korjattuja luonnosversioita on useampi vuosilta 1953–1954. Ensimmäisten versioiden tekijäksi on merkitty Jakobson-Meller-Rauhala Arkkitehdit, mutta vuoden 1954 luonnoksista Jakobsonin nimi puuttuu. Neljännessä luonnoksessa on Rauhalan lisäksi arkkitehti Aura Mellerin allekirjoitus.[74]

Vuonna 1954 laadittu toteutunut yleissuunnitelma perustuu hautausmaata kiertäviin neliömäisiin suku- ja rivihautojen alueisiin, joiden suorakulmainen muoto muuttuu vapaamuotoisemmaksi alueen lounais- ja pohjoisosissa. Alueen keskilinjassa on etelästä keskiosaan johtava leveä pääreitti, joka varrelle osoitettiin paikka kappelille, ja tien päätyyn juhlamenoaukio. Yleissuunnitelmassa kappelille varattu paikka on suunnattu itä-länsisuuntaisesti. Sen koillispuolella on amfiteatterin muotoinen uurnahautausalue ja tontin itäosaan varastosuojat ja vesisäiliö. Kappelin luoteispuolella on vapaamuotoinen metsähautausmaa, jossa hautapaikat ovat metsässä puiden lomassa. Eteläosassa on viereisen tien suuntainen pysäköintialue, jonne osoitettiin ajoliittymät etelästä ja idästä.[75]

Oletettavasti alkuperäistä kilpailuehdotusta muistuttavat ensimmäiset luonnosversiot erosivat hieman toteutuneesta yleissuunnitelmasta. Ensimmäisissä versioissa hautausmaan kiertävä tie leikkasi alueen koilliskulman vinosti. Hautarivistöt olivat pääosin toteutunutta versiota suorempia ja uurnahauta-alue oli jäsentymättömämpi eikä vielä puolikaaren muotoinen.[76]

Veikko Rauhalan vuonna 1954 laatimiin toteutussuunnitelmiin lukeutuvat myös eri hautatyyppien tyyppipiirustukset sekä käymälärakennuksen, pumppuaseman ja betonisten kaivonrenkaiden suunnitelmat. Alueen eteläreunaan suunniteltiin metrin korkuinen liuskekivipintainen aita, jota ei lopulta ilmeisesti toteutettu.[77]

Hautausmaan rakentaminen

Hautausmaan rakentaminen aloitettiin vuonna 1955 perustustöillä, joihin lukeutui pumppuaseman rakentaminen Pitkäjärven rantaan, josta vedet johdettiin hautausmaalle. Kirkkohallintokunnan laatiman yleisohjelman mukaan uuden hautausmaan alueelle tuli sijoittaa siunauskappeli, hautausmaanhoitajan toimisto- ja asuinrakennus sekä talous- ja varastorakennukset ja niiden lisäksi kaksi henkilökunnan asuinrakennusta viereiselle Ilkon alueelle. Rakennusten osalta kirkkohallintokunta ei katsonut tarpeelliseksi järjestää erillistä suunnittelukilpailua, vaan suunnitelmat tilattiin suoraan suunnittelijoilta. Hautausmaa ja sen keskelle rakennettu siunauskappeli vihittiin käyttöön 4.12.1960.[78]

Kappelin, irtaimiston ja myöhemmin rakennetun kuparikaton kustannukset olivat yhteensä 103,8 miljoonaa markkaa. Samaan aikaan toteutettujen apurakennusten ja Ilkon puolelle rakennettujen asuinrakennusten kustannukset olivat yhteensä yli 33 miljoonaa markkaa.[79]

Hautausmaan käyttöönotto sujui hitaasti, sillä tamperelaiset eivät heti kokeneet omakseen naapurikuntaan rakennettua hautausmaata. Hautausten määrä lisääntyi, kun Kalevankankaan hautausmaa rajoitettiin yli 40 vuotta Tampereen seurakuntiin kuuluneiden jäsenien hautaamiseen vuonna 1962. Seuraavana vuonna Vatialan hautausmäärät jo ylittivät Kalevankankaan.[80]

---

69 Tampereen evankelisluterilaisten seurakuntien uuden, Vatialassa sijaitsevan hautausmaan suunnittelukilpailun ohjelma 28.7.1952. MFA.

70 Vatialan hautausmaan suunnittelukilpailun palkintolautakunnan kokouspöytäkirja. MFA.

71 Kirkkohallintokunnan kirjeet Osmo Siparille sekä Veikko Rauhalalle ja Leo Jakobsonille 19.3.1953. Mappi Hid7:2. TSKA.

72 Päiväämätön pöytäkirja. Mappi Hid 7:5. TSKA.

73 Silfverhuth 2013b, 362.

74 Luonnosversiot II 1.10.1953, III 20.11.53, IV 20.4.1954. Mappi Hid 7:3. TSKA.

75 Hautausmaa Kangasalan Vatialassa 1:1000. Meller-Rauhala arkkitehdit Safa 18.6.1954. TSKPA.

76 Hautausmaasuunnitelman luonnosversiot I-IV. Mappi Hid 7:3. TSKA.

77 Hautausmaan toteutussuunnitelmat. Mappi Hid 7:3. TSKA.

78 Silfverhuth 2013b, 362–364.

79 Silfverhuth 2013b, 364.

80 Silfverhuth 2013b, 364.

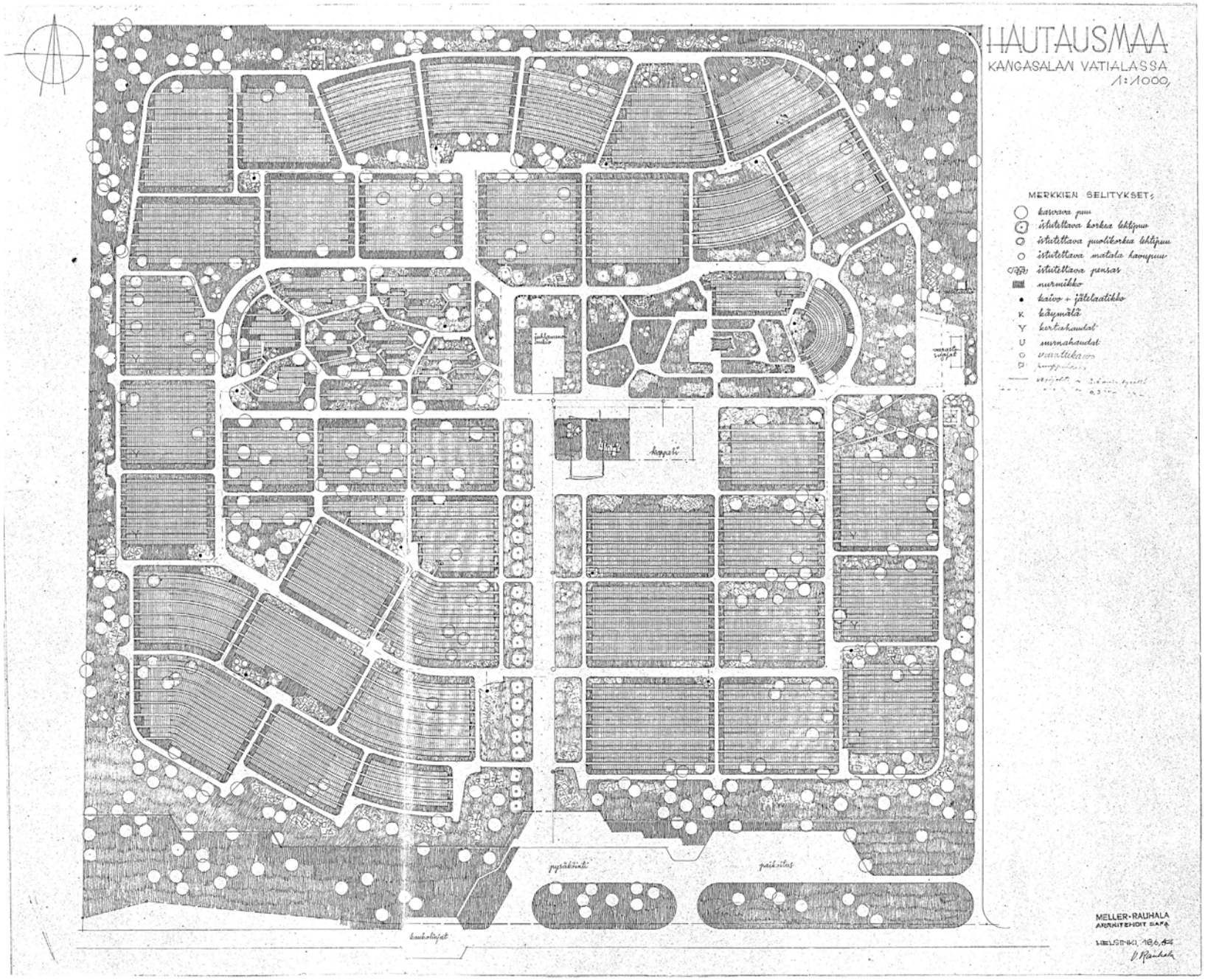

← Veikko Rauhalan allekirjoittama Vatialan hautausmaan yleissuunnitelma on tehty toimistossa Meller-Rauhala arkkitehdit Safa. 18.6.1954. TSKPA.

Hautausmaan suunnittelijat

VEIKKO RAUHALA

Veikko Valio Rauhala syntyi Helsingissä 17.5.1916 ja valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta 1948.[81] Rauhala työskenteli yhdessä arkkitehti Aura Mellerin kanssa toimistossa Rauhala-Meller oletettavasti vuodesta 1953 alkaen.[82] Alkuvaiheessa mukana oli myös arkkitehti Leo Jakobson ja toimisto kulki nimellä Jakobson-Rauhala-Meller. Rauhala ja Meller suunnittelivat Espooseen useampia koulurakennuksia, kuten Tuomarilan koulun ja opettaja-asuntolan (1956) ja Smedsbyn koulun ja opettajien asuntolan (1958).[83]

Rauhala työskenteli myöhemmin myös Kulutusosuuskuntien Keskusliiton arkkitehtiosastolla, jossa hän suunnitteli muun muassa Espoon Karakallion ostoskeskuksen (1965–1967) arkkitehtiosaston johtajan Jouko Ylihannun kanssa.[84] Rauhala on suunnitellut myös Kokkolan Marian hautausmaan sankarihautojen muistomerkin ”*Kotiin*” (1954) kuvanveistäjä Vilho Savikurjen kanssa.[85]

LEO JAKOBSON

Vatialan hautausmaan kilpailuehdotuksen toinen tekijä, arkkitehti Leo Jakobson syntyi 16.12.1919 Viipurissa ja valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1945. Hän opiskeli ja työskenteli 1940- ja 1950-luvuilla useampaan otteeseen ulkomailla: Ruotsissa, Yhdysvalloissa ja Israelissa. Jakobson työskenteli vuosina 1951–53 professori Meurmanin toimistossa ja Teknillisen korkeakoulun asemakaavaopin assistenttina, vuosina 1954–1955 Helsingin kaupungin asemakaavaosaston arkkitehtina sekä vuosina 1955–1958 Tampereen kaupungin liikennealueen seutusuunnitteluliiton neuvottelevana arkkitehtina ja yksityisarkkitehtina.[86] Vuodesta 1962 alkaen hän toimi Yhdysvalloissa Wisconsinin yliopiston asemakaavaopin professorina. Lisäksi hän toimi kaupunkisuunnittelun konsulttina monessa maassa. Vuonna 1989 hän toimi vierailevana professorina Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa.[87]

81 Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1965.

82 Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1965 mukaan Rauhala työskenteli omassa arkkitehtitoimistossa vuodesta 1953 alkaen.

83 Ark-byroo 2017, 9.

84 Ark-byroo 2015, 17.

85 Sankarihautausmaat, Kokkola.

86 Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1965.

87 Professori, arkkitehti Leo Jakobson. Muistokirjoitus Helsingin Sanomissa 11.6.2000.

3.3 Hautausmaan vanhimmat rakennukset

Vatialan siunauskappeli 1960

Siunauskappelin suunnitelmat tilattiin arkkitehti Viljo Revelliltä (vuoteen 1961 Rewell) vuonna 1956. Ensimmäiset luonnossuunnitelmat valmistuivat jo samana vuonna, ja luonnoksia päivitettiin vuonna 1957 rinnakkaisilla vaihtoehdoilla. Kirkkovaltuusto hyväksyi toteutettavan version 31.5.1957. Suunnitelmaa päivitettiin vielä lähinnä tilajäsentelyn osalta useamman kerran ja viimeisen kerran vielä rakentamisvaiheessa. Kappeli valmistui vuoden 1960 marraskuussa ja vihittiin käyttöön joulukuussa.[88]

Siunauskappelin suunnitteluratkaisu esiteltiin Arkkitehti-lehdessä vuonna 1962. Artikkelin mukaan Revell pyrki suunnittelemaan rakenteet ja materiaalit rakennustyypin vaatimattomaan ja karuunkin luonteeseen sopiviksi. Materiaaliksi valikoitui betoni sekä ulko- että sisäpuolelle. Rakennukseen toteutettiin kaksi erikokoista kappelitilaa 150 ja 50 hengelle. Niiden väliin sijoitettiin matalampi osa yleisön odotustilalle, omaisten huoneelle ja sakaristolle. Yleisöliikenne ja pääsisäänkäynnit sijoitettiin hautausmaan pääreitin varrelle ja huoltotilat ja vainajaliikenne rakennuksen takasivulle. Kellarikerrokseen sijoitettiin huoltotiloja ja jäähdytyshuone.[89] Rakennuksen pinta-ala on 1540 m².[90]

Kappelin tunnusomainen paraabelikaaren muotoinen kattorakenne valettiin ruiskubetonista ja toteutettiin alun perin kokonaan betonisena ilman kuparipellitystä. Rakenne oli Suomessa ensimmäinen merkittävä ruiskuvalutekniikkaa hyödyntänyt työ.[91]

Pienemmän kappelin katto toteutettiin kahdella esijännitetyllä teräsbetonikehällä. Seinät muurattiin teräsbetoniharkoista ja lattiat tehtiin teräsbetonilaatoista. Seinissä käytettiin lämpöeristeenä leca-betonia ja ison kappelin katossa toja-levyä sisäkaton verhouksena. Muilta osin sisäkatot verhoiltiin mäntylaudalla. Lämmitysjärjestelmänä toimivat kattoverhoukseen upotetut ja penkkien alle sijoitetut sähköpatterit ja lattian saumojen lämmityskaapelit.[92] Ikkunat toteutettiin pääosin teräsrakenteisina pronssisilla puitteilla ja ulko-ovet tiikkiviilupintaisina.[93] Kappelin ulkopuolelle rakennettiin kaksi vesiallasta. Suunnitelmaan kuului myös erillinen kellotapuli, jota ei kuitenkaan toteutettu.[94]

Kappelin suunnitteluun osallistui Revellin lisäksi toimistossa työskennelleet arkkitehdit Robert Ellenreider luonnosvaiheessa, Jaakko Laapotti pääpiirustusvaiheessa ja Reino Lammin-Soila toteutusvaiheessa. Sisustusarkkitehti Olli Borg laati kalusteiden ja sisätilojen suunnitelman.[95] Kangasalan Urkutehtaalta tilattiin isoon kappeliin yhdentoista äänikerran urut.[96] Rakennesuunnittelusta vastasi insinööritoimisto P. Simula & Co, sähkösuunnittelusta insinööritoimisto Risto Mäenpää ja LVI-suunnittelusta insinööritoimisto Leander & Co. Pääurakoitsijana toimi Nopan Rakennusliike Oy.[97] Kappelia ympäröivän alueen istutussuunnitelman laati J. Melaja.[98]

Kappeliin on tehty useita korjauksia, joista ensimmäiset tehtiin jo takuuvuoden aikana. Suuren kappelin kattoon lisättiin valmistumisen jälkeen havaittujen vesivuotojen vuoksi kuparivuoraus ja ulkopuolinen lämmöneristys kesällä 1962. Revell oli laatinut kuparikaton ensimmäiset suunnitelmat jo kappelin rakennusvaiheessa vuonna 1960.[99]

Pieni kappeli kunnostettiin 1990-luvun puolivälissä. Rakennuslupa korjaushankkeelle saatiin vuonna 1995. Suunnitelman laati tamperelainen Insinööritoimisto KA-Rakenne Oy. [100] Kunnostuksen yhteydessä pienen kappelin vesikatto päällystettiin kuparipellillä. [101]

2000-luvun alussa kunnostettiin kappelin julkisivut. Kunnostus kattoi lähes kaikki harkkorakenteiset seinäpinnat. Myös julkisivujen kunnostussuunnitelman laati Insinööritoimisto KA-Rakenne Oy. Kunnostuksen taustatiedoksi Tampereen Teknillinen korkeakoulu laati selvityksiä kenttä- ja laboratorio-olosuhteissa julkisivujen betonin ja raudoitusten korroosiotilanteesta sekä katosten, sokkeleiden ja tukimuurien korjaustarpeesta. Harkkopinnat paikkakorjattiin menetelmällä, jolla tavoiteltiin mahdollisimman alkuperäisen näköistä pintaa. Raudoitusteräkset piikattiin esiin, puhdistettiin, suojattiin ja paikattiin. [102]

88 Åkerblom 2022, 27–31, 45.
89 Arkkitehti-lehti 5/1962.
90 Vatialan siunauskappelin esite 1965. TSKPA.
91 Åkerblom 2022, 31.

92 Arkkitehti-lehti 5/1962.
93 Åkerblom 2022, 69.
94 Silfverhuth 2013b, 362-364.
95 Arkkitehti-lehti 5/1962.
96 Silfverhuth 2013b, 364.
97 Arkkitehti-lehti 5/1962.
98 Vatialan hautausmaa. Kappelin ympäristön istutussuunnitelma 5.5.1961. Mappi Hid7:6. TSKA.

99 Åkerblom 2022, 31.
100 Pääpiirustukset, pikkukappelin korjaussuunnitelma. Insinööritoimisto KA-Rakenne Oy. TSKPA.
101 Åkerblom 2022, 73.
102 Alustava työselostus betoniharkkojulkisivujen paikkauskorjauksesta. Insinööritoimisto KA-Rakenne Oy. 5.6.2003. TSKPA.

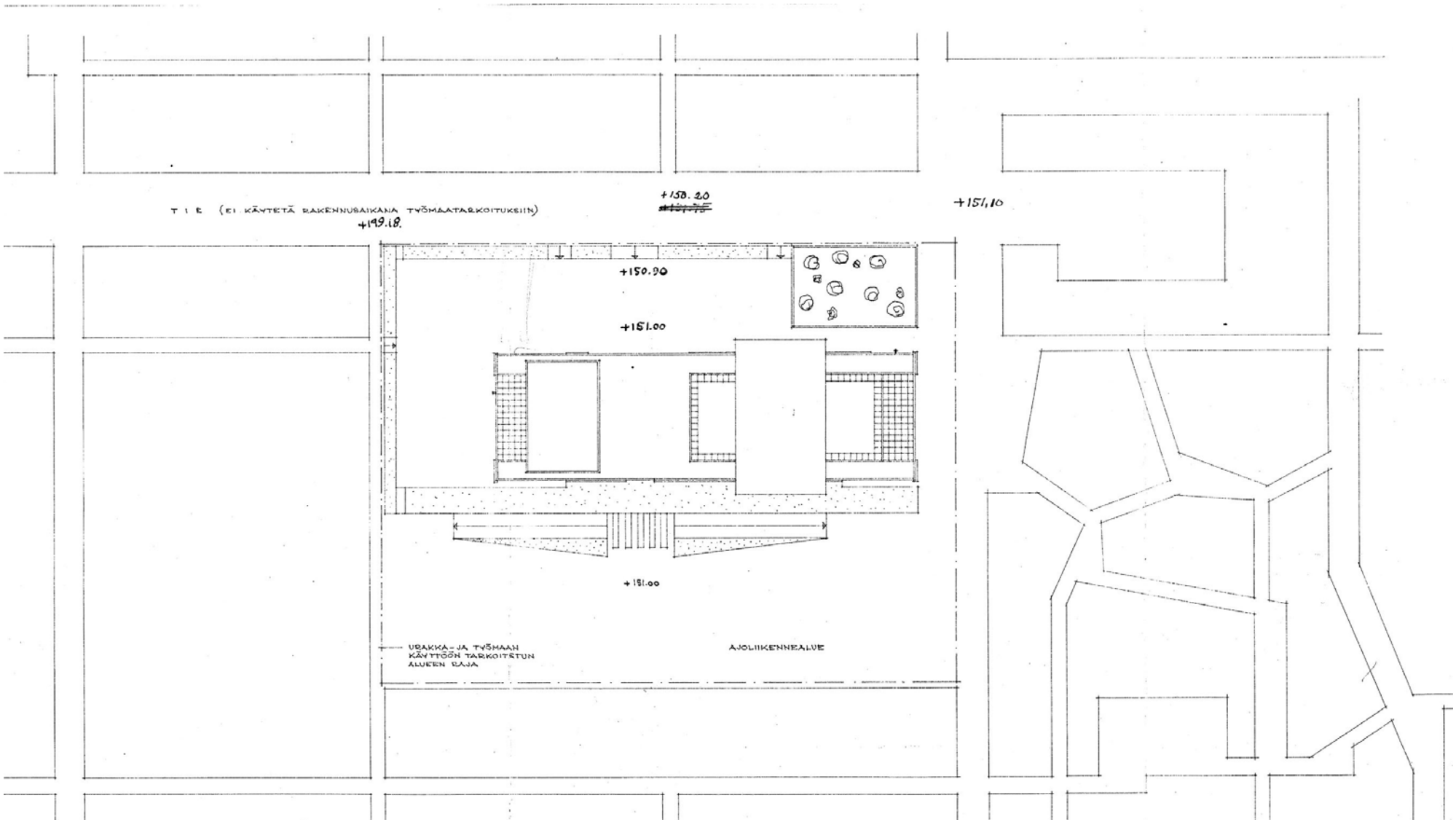

↑ 15.5.1959 päivätyssä työmaan aikaisessa asemapiirrosversiossa on Tampereen evankelis-luterilaisten seurakuntain kirkkohallintokunnan ja Nopan rakennusliikkeen leimat. Asemapiirros 1:500, Viljo Rewell. TSKPA. Piirustusta on rajattu.

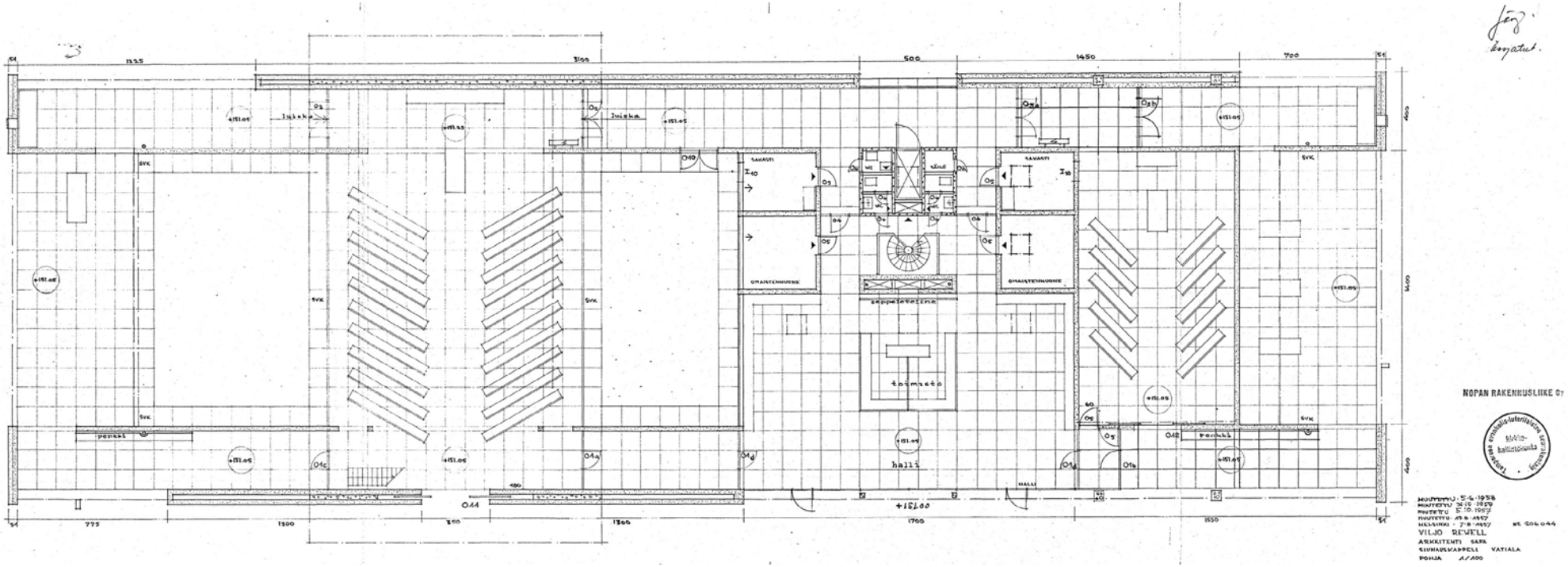

↑ Toteutussuunnittelun pohjana käytetty suunnitelmaversio on päivätty alun perin 7.8.1957 ja muutettu useampaan otteeseen. Kappelin pohjapiirustus 1:100 Viljo Rewell. TSKPA.

↓ Julkisivu länteen 1:100. Piirustus on alun perin päivätty 30.8.1957 ja muutettu 31.10.1957. Viljo Rewell. TSKPA.

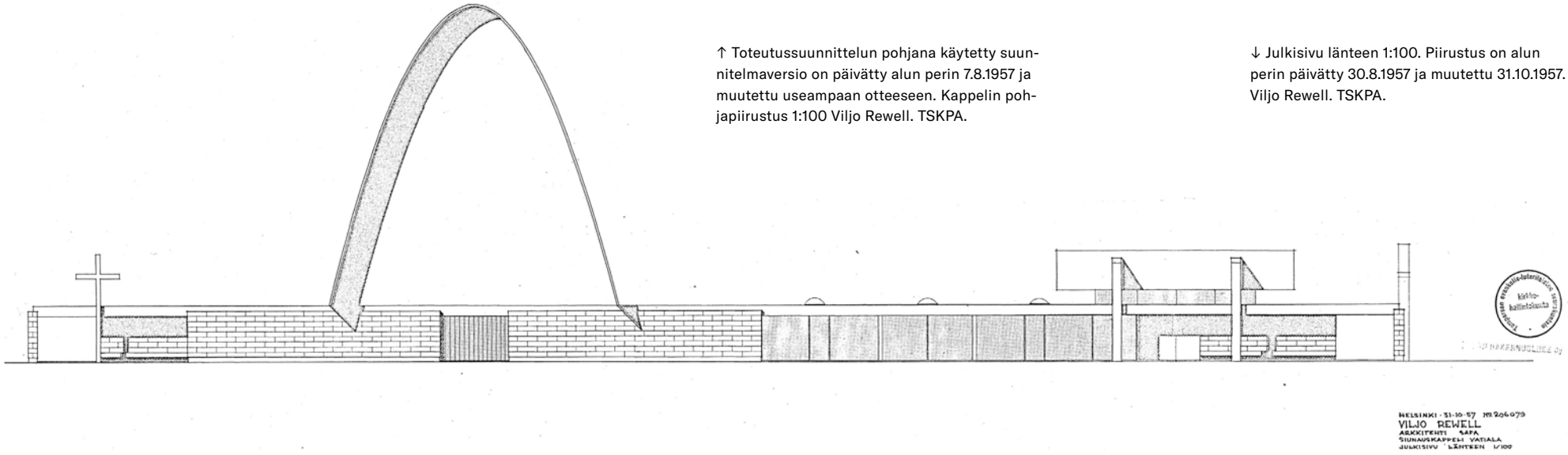

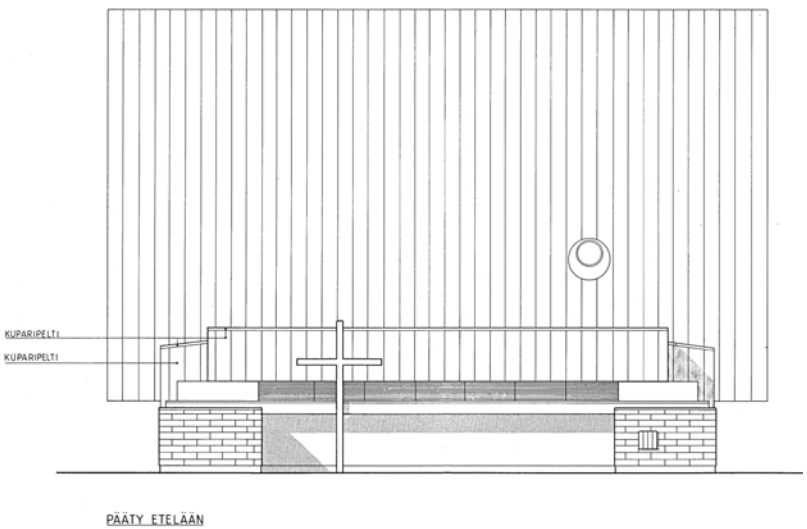

← Pienen kappelin katto verhoiltiin kuparipellillä vuoden 1995 kunnostuksessa. Eteläpäädyn julkisivu 1:100, Insinööritoimisto KA-Rakenne Oy 10.1.1995. TSKPA.

→ Kalevankankaan sankarihauta-alue. Kuvaaja Mauno Mannelin, 1937. Tampereen historialliset museot.

SIUNAUSKAPPELIN SUUNNITTELIJA, ARKKITEHTI VILJO REVELL (VUOTEEN 1961 SAAKKA REWELL)

Vatialan siunauskappelin suunnittelija, arkkitehti Viljo Revell on yksi suomalaisen modernin arkkitehtuurin tunnetuimmista nimistä, ja hänen tuotantonsa kattaa niin korttelisuunnitelmia, julkisia rakennuksia kuin pientaloja.

Viljo Gabriel Rewell syntyi Vaasassa 25.1.1910. Hän valmistui arkkitehdiksi Helsingin Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1937. Rewell muutti sukunimensä muotoon Revell vuonna 1961. Revell oli osakkaana arkkitehtitoimistossa Kokko-Rewell-Riihimäki jo ennen arkkitehdiksi valmistumistaan. Kolmikon läpimurtotyö oli Helsingin Kamppiin vuonna 1935 suunniteltu Lasipalatsi, joka oli aikanaan kaupungin ensimmäinen puhtaasti funktionalistista tyyliä edustanut rakennus. Myöhemmin Revell osallistui eri kokoonpanoissa arkkitehtuurikilpailuihin ja suunnittelutöihin. Revell toimi myös Alvar Aallon avustajana vuoden 1937 Pariisin maailmannäyttelyn paviljongin suunnittelussa. Vuosina 1942–44 hän toimi Suomen arkkitehtiliitto SAFA:n jälleenrakennustoimiston johtajana ja sen rinnalla vuodesta 1942 alkaen SATO Oy:n Vaasan osaston toimitusjohtajana kuuden vuoden ajan. Vuonna 1948 Revell voitti arkkitehtien Eero Eerikäisen, Keijo Petäjän ja Osmo Siparin kanssa Teollisuuskeskuksen liiketalon arkkitehtikilpailun. Revellin tunnetuimpia töitä ovat Lasipalatsin lisäksi muun muassa Espoon Tapiolan asuinkerrostalot ”Taskumattitalot” (1959–1961), Kudeneuleen Hangon tehdas (1955) sekä yhdessä arkkitehtien Heikki Castrénin, Bengt Lundstenin ja Seppo Valjuksen kanssa suunniteltu Toronton kaupungintalo Kanadaan (kilpailuvoitto 1958, valmistunut 1964).[103]

Revell suunnitteli uransa aikana myös hautausmaita ja useita hautamuistomerkkejä itse tai yhteistyössä kuvanveistäjien kanssa. Hautausmaasuunnitelmiin lukeutuvat Mikkelin Harjun hautausmaa (1945) ja Riihimäen hautausmaa (1948). Vatialan siunauskappelin lisäksi Revell laati suunnitelman Riihimäen siunauskappelista (1946), jota ei kuitenkaan toteutettu. Yksittäisten hautakivien ja -muistomerkkien lisäksi Revell suunnitteli sodissa kaatuneiden sankarihautamuistomerkkejä Mikkeliin (1944), Tampereen Kalevankankaalle kuvanveistäjä Arvi Tynyksen kanssa (1944–1946), Riihimäelle kuvanveistäjä Kalervo Kallion kanssa (1939–1944) ja Kauhajoelle yhdessä kuvanveistäjä Väinö Aaltosen kanssa (1949–1950).[104]

103 Viljo Revell. Arkkitehtuurimuseo.

104 Rauhala 2010, 253.

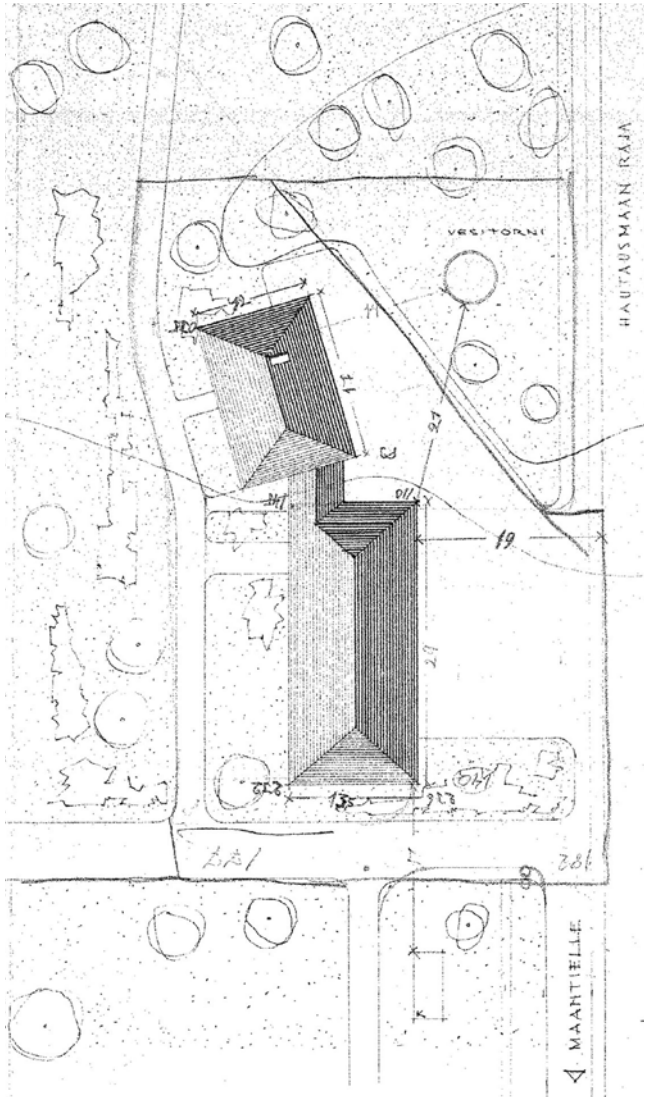

↑ Talous- ja varastorakennuksen asemapiirros 1:500. Arkkitehti Pentti Turunen 12.5.1958. TSKPA. Piirustusta on rajattu.

Talous- ja varastorakennus 1958

Rakenteilla olleen hautausmaan itäreunaan rakennettiin vuonna 1958 talous- ja varastorakennus. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Pentti Turunen, joka on suunnitellut Tampereelle ja lähialueille muun muassa useita kappeleita ja julkisia rakennuksia. Apurakennus muodostuu kahdesta erillisestä, hieman eri kulmiin käännetystä yksikerroksisesta suorakaiteen muotoisesta osasta, jotka yhdistyvät toisiinsa katoksella. Rakennus on puurankarakenteinen ja kellari betoniranteinen. Molemmissa osissa on korkeat huopapintaiset aumakatot, jotka yhdistyvät toisiinsa matalammalla katososalla. Julkisivut ovat laudoitettuja ja sokkeli betoninen. Ulkoportaat on verhoiltu liuskekivellä. Alkuperäisissä piirustuksissa pienemmässä talousrakennusosassa on pieni henkilökunnan ruokala ja pukuhuoneet, työnjohtajan huone ja käsivarasto ja kellarikerroksessa pannuhuone, polttoainevarasto ja varastohuoneita. Varastorakennuksen puolella on autotalli, koneiden säilytys- ja korjaushuone ja varastotilaa. Turunen suunnitteli rakennukseen myös kiinteän sisustuksen.[105]

Vuonna 1982 haettiin rakennuslupaa rakennukseen sijoitettavalle öljysäiliölle. Suunnitelman laati sähkö- ja lämpötekniikka-alan yritys Tekaplan Ky.[106] Talousrakennusosan työnjohtajan huone ja käsivarasto on otettu käyttöön hautausmaan toimistona. Ruokalatilan keittiö on uusittu 2000-luvulla.

105 Talous- ja varastorakennuksen arkkitehtipiirustukset ja rakennustyöselitys. Pentti Turunen 12.5.1958. TSKPA.

106 Rakennuslupa 82-0185-R.

ARKKITEHTI PENTTI TURUNEN

Tamperelainen arkkitehti Pentti Turunen (14.9.1924-6.10.2016) valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1952. Hän työskenteli uransa alussa toimistoarkkitehtina Kaija ja Heikki Sirenin, Bertel Saarnion ja Bertel Strömmerin toimistoissa. Vuonna 1958 hän perusti oman nimeään kantaneen toimiston. Lisäksi hän toimi useissa luottamustoimissa muun muassa Tampereen teknillisen seuran puheenjohtajana, Suomen Arkkitehtiliitto SAFA:ssa ja Rakennustietosäätiön edustajana.[107]

Turunen on suunnitellut pien- ja kerrostalojen lisäksi useita julkisia ja seurakunnan rakennuksia erityisesti Tampereen seudulle, muun muassa Saalem-seurakunnan talon yhdessä Bertel Strömmerin kanssa (1957), Lielahden kirkon (1961) ja Isosaaren leirikeskuksen (1964), Uudenkylän seurakuntatalon (1966)[108], Ristimäen siunauskappelin (1972) Lempäälään[109], Leponummen siunauskappelin (1976) Jämsään[110], Pyynikin palloiluhallin (1975)[111] ja Olkahisen seurakuntatalon (1980)[112]. Kangasalle Turunen suunnitteli Vatialan hautausmaan talous- ja varastorakennuksen sekä samaan aikaan toteutetut seurakunnan asuinrakennukset (1957–1958) osoitteeseen Ilkontie 24.[113] Asuinrakennukset on purettu 2020-luvulla uuden pientalon tieltä.[114]

Suomen Arkkitehtiliitto myönsi vuonna 2005 Turuselle ansiomerkin ”pitkäaikaisesta ja menestyksekkäästä toiminnasta Tampereen arkkitehtuurin vaikuttajana sekä suunnittelevana arkkitehtina että lukuisissa opetus- ja luottamustehtävissä.”[115]

107 Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1965.

108 Seurakuntayhtymä: Historia: 1950–1969. Tampereen seurakuntien verkkosivu.

109 Ristimäen siunauskappeli. Lempäälän seurakunnan verkkosivu.

110 Leponummen siunauskappeli. Jämsän seurakuntien verkkosivu.

111 Haapala 2020.

112 Seurakuntayhtymä: Historia: 1970–1989. Tampereen seurakuntien verkkosivu.

113 Silfverhuth 2013b, 74.

114 Historialliset ilmakuvat. MML. Paikkatietoikkuna.

115 Ansiomerkit. SAFAn verkkosivu.

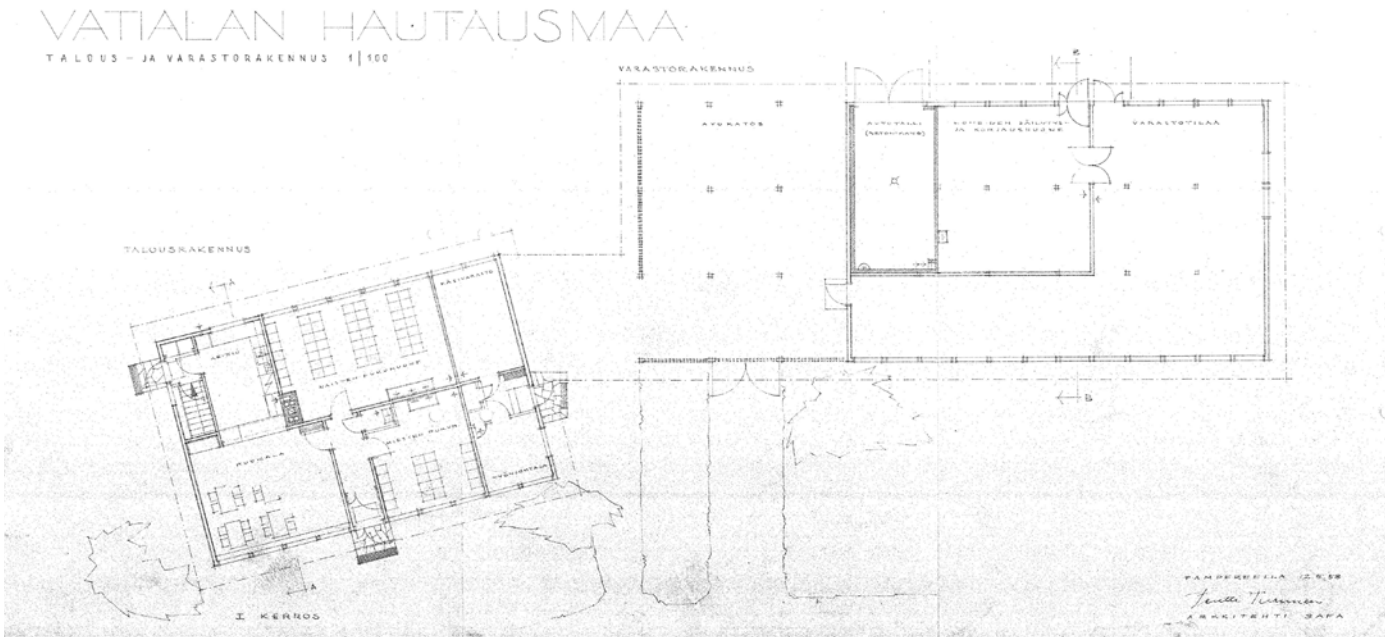

← Talous- ja varastorakennuksen pohjapiirustus 1:100. Arkkitehti Pentti Turunen 12.5.1958. TSKPA.

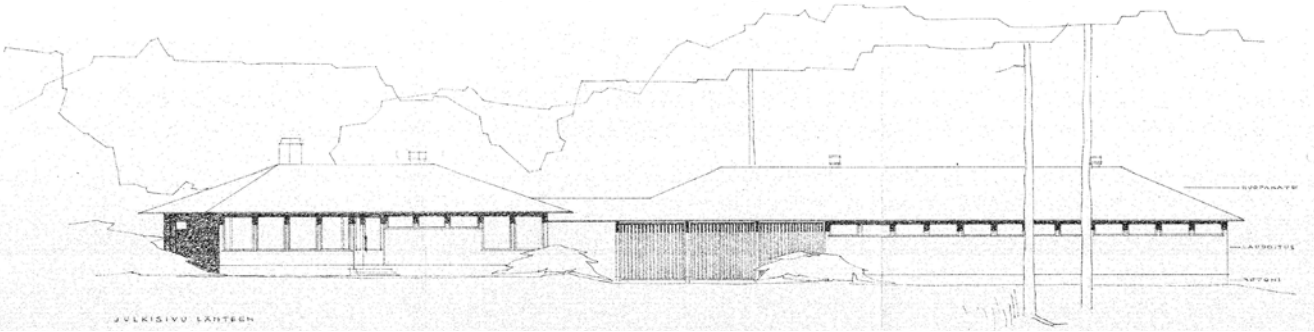

←Talous- ja varastorakennuksen julkisivu länteen 1:100. Arkkitehti Pentti Turunen 12.5.1958. TSKPA. Piirustusta on rajattu.

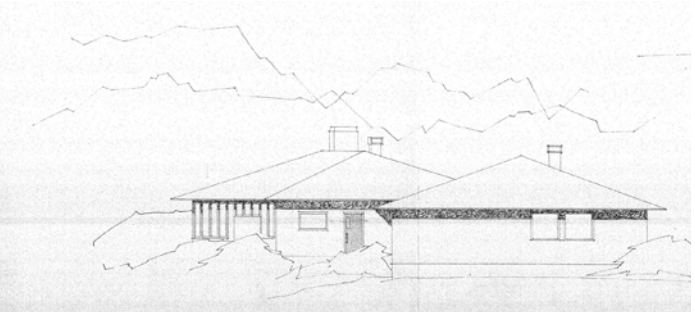

← Talous- ja varastorakennuksen julkisivu etelään 1:100. Arkkitehti Pentti Turunen 12.5.1958. TSKPA. Piirustusta on rajattu.

3.4 Myöhemmät rakennukset

Paineenkorotusasema 1988

Hautausmaan eteläosaan johtavan kävelytien viereen rakennettiin 1980-luvun lopussa kastelulaitteen paineenkorotusasema, jonka avulla hautausmaan vedet pumpattiin alempana sijaitsevasta Pitkäjärvestä. Suunnitelmapiirustuksissa pienen, pohjaltaan suorakaiteen muotoisen rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa on tekninen tila ja varasto ja kellariin vesisäiliö. Kellarin rakenteet ja sokkeli on valettu betonista, muuten rakennus on puurankainen. Lupapiirustuksessa julkisivut on verhoiltu harmaaksi maalatulla pystylaudoituksella ja pellityksissä on tehostevärinä punaista. Ovien panelointi on violetti ja ovilistat ja karmit valkoiset. Harjakatto on katettu mustalla huopakatteella. Rakennuksen suunnitteli Insinööritoimisto Matti Koli Oy. Rakennuslupa myönnettiin vuonna 1988.[116] Rakennuksen ulkoväritys on joko toteutettu piirustuksista poikkeavasti tai sittemmin muutettu vaaleansiniseksi.

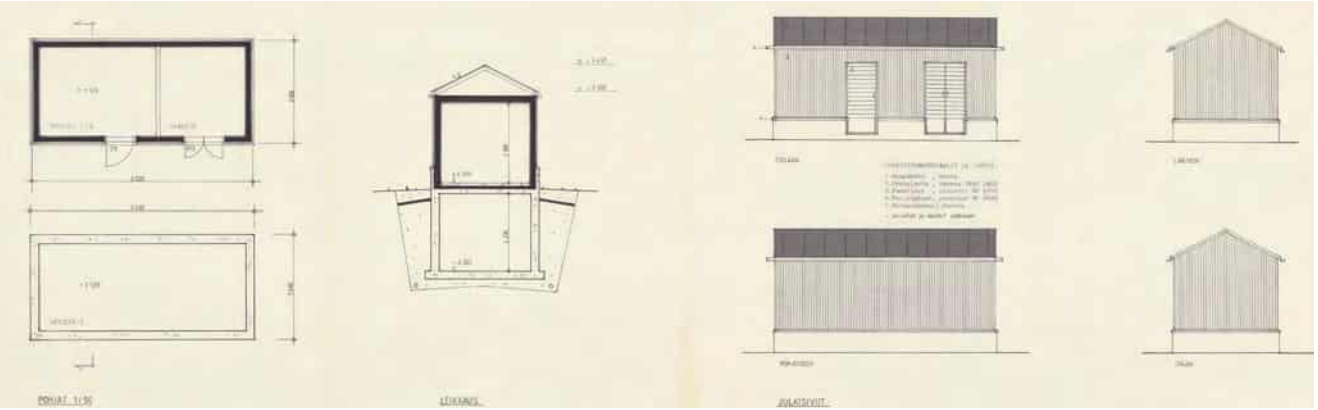

↑ Paineenkorotusaseman suunnitelmapiirustukset. Insinööritoimisto Matti Koli Oy, 25.1.1988. RakVV. Piirustusta on rajattu.

Kalustovaja 1989

Vuonna 1989 myönnettiin rakennuslupa yksikerroksiselle varastohallille. Halli sijoitettiin hautausmaan itäreunaan talous- ja varastorakennuksen pohjoispuolelle tien varteen. Yksikerroksinen, harjakattoinen ja teräsristikkorakenteinen halli on malliltaan niin kutsuttu Aki-Halli. Julkisivujen, vesikaton ja ovien verhous on akryylipinnoitettua profiilipeltiä. Julkisivut ovat väriltään tummanpunaiset, katto ja ovet mustia. Rakennuksen päätyyn rakennettiin lämpöeristetty varastotila, ja muu osa on yhtenäistä eristämätöntä hallitilaa. Lämmitetyn osan rakenne on toteutettu suunnitelmasta poiketen tasakattoisena laatikkona hallin sisään. Rakennuslupapiirustukset on allekirjoittanut Koski-Insinöörit Oy 6.6.1989.

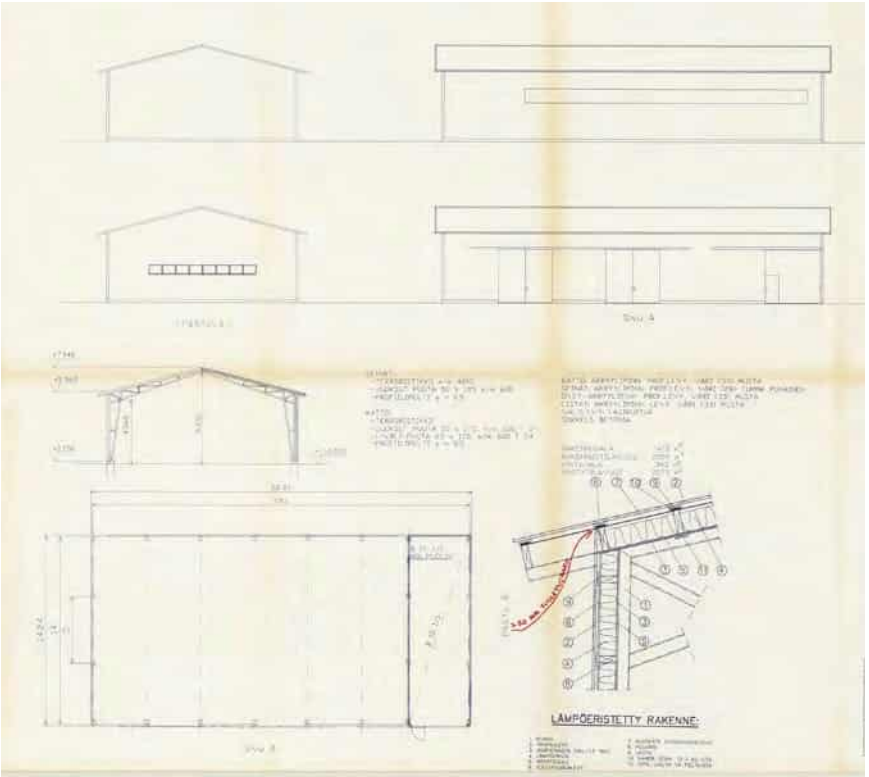

→ Kalustovajan auunnitelma 7.8.1989. RakVV. Piirustusta on rajattu.

116 Rakennuslupa 88–0108-R.

Krematorio 2013

Hautausmaan koilliskulmaan rakennettiin krematorio vuonna 2013. Krematorio siunattiin käyttöön 9.5.2013. Sitä ennen Tampereen seurakuntien vainajia jouduttiin kuljettamaan ruuhkien vuoksi tuhkattavaksi muihin kaupunkeihin. Rakennus sijoitettiin erilleen siunauskappelista, millä mahdollistettiin kappelin ja krematorion samanaikainen käyttö.[117] Rakennukseen suunniteltiin krematoriotilan lisäksi valvomo-, tausta- ja suodatustilat, vainajien kylmiösäilytystila, uurnien luovutustila ja läheisten odotusaula sekä henkilökunnan työ- ja sosiaalitilat. Kantava runko on toteutettu teräsbetonielementtirakenteisena. Eristeenä on käytetty mineraalivillaa ja julkisivut ovat eristerapattuja. Sisäpuolelta seinät on jätetty betonipinnalle ja maalattu valkoiseksi. Alapohja on maanvarainen teräsbetonilaatta ja yläpohjat ontelolaattaa. Vesikatto on päällystetty bitumikermillä. Julkisivujen tehosteaiheena on käytetty pääsisäänkäynnin edustalla ja reittiä reunustavalla muurilla Cor-Ten-terästä.[118] Krematoriossa käytettiin rakennusaikanaan Suomessa ainutlaatuisia ympäristöystävällisiä ratkaisuja, kuten savukaasun suodatintekniikkaa ja lämmön talteenottoa. Rakennukseen toteutettiin alun perin yksi uuni ja tilavaraus toiselle.[119]

Hankkeen pää- ja arkkitehtisuunnittelijana toimi arkkitehti Mikko Suominen Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy:ltä. Rakennesuunnittelijana toimi Jorma Jääskeläinen Insinööritoimisto Jorma Jääskeläinen Oy:ltä, geosuunnittelijana Juha Mäkinen Taratest Oy:stä, LVI-suunnittelijana Pekka Salonen LVI-insinööritoimisto Sol-Air Oy:stä ja sähkösuunnittelijana Keijo Niemi Sähkölinna Oy:ltä.[120]

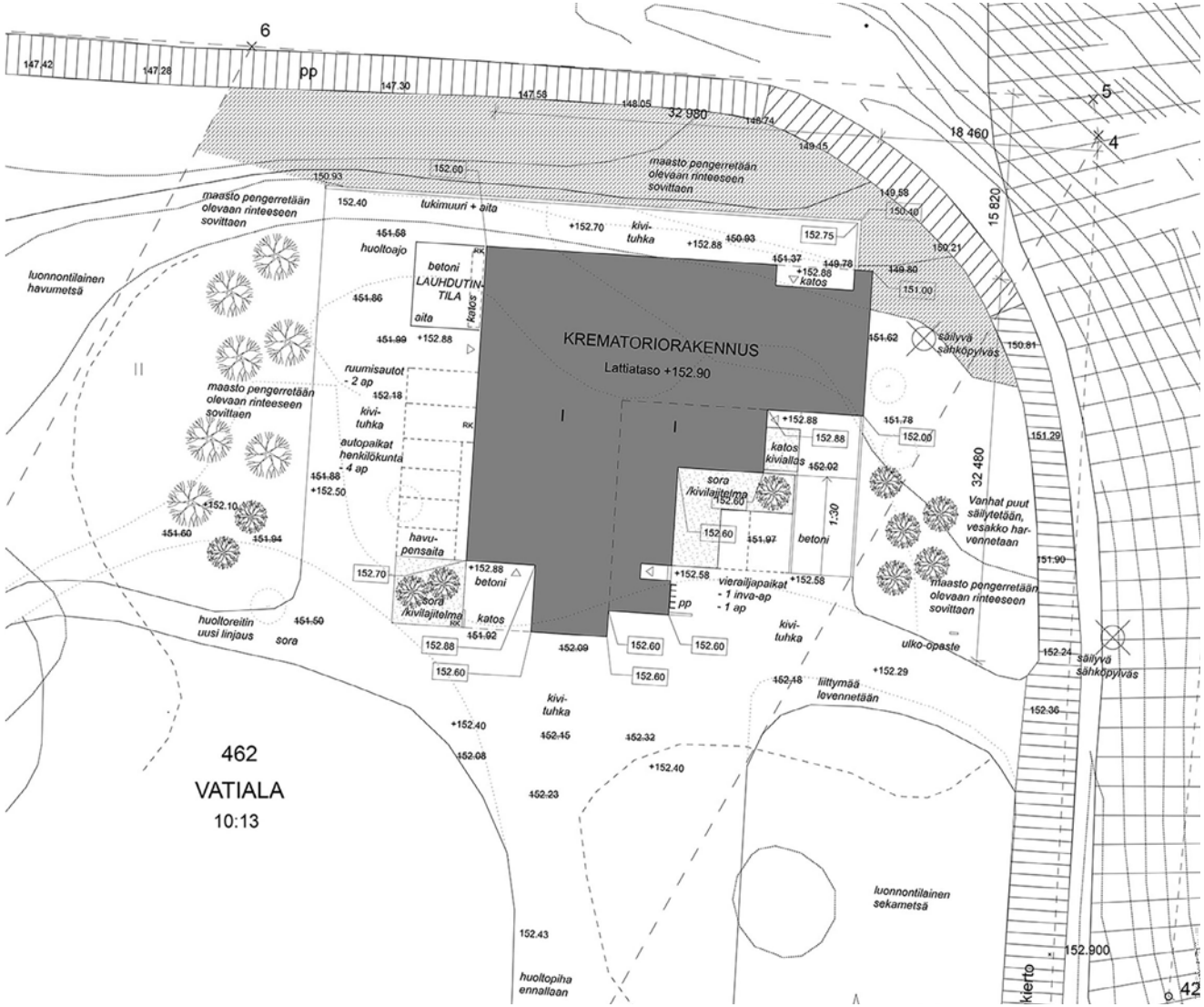

↑ Krematorion asemapiirros, loppudokumentti 12.8.2013. Arkkitehti Mikko Suominen, arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. TSKPA. Piirustusta on rajattu.

117 Matson-Mäkelä 2013.

118 Rakennusselostus. Loppudokumentti 12.8.2013. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. TSKPA.

119 Matson-Mäkelä 2013.

120 Rakennusselostus. Loppudokumentti 12.8.2013. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. TSKPA.

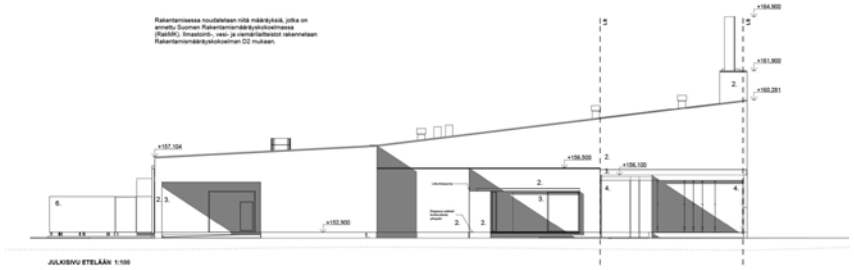

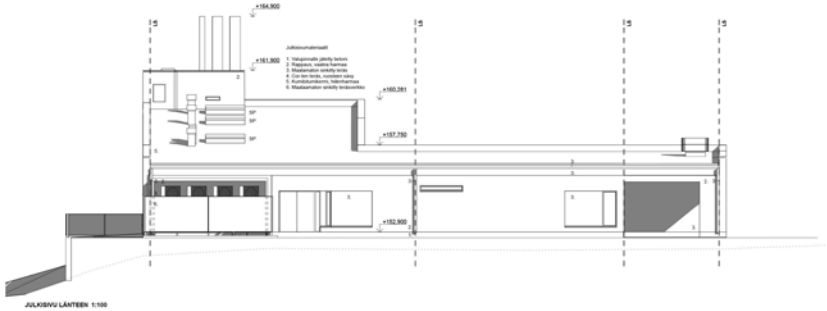

←Krematorion julkisivut etelään ja länteen, loppudokumentti 12.8.2013. Arkkitehti Mikko Suominen, arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. TSKPA.

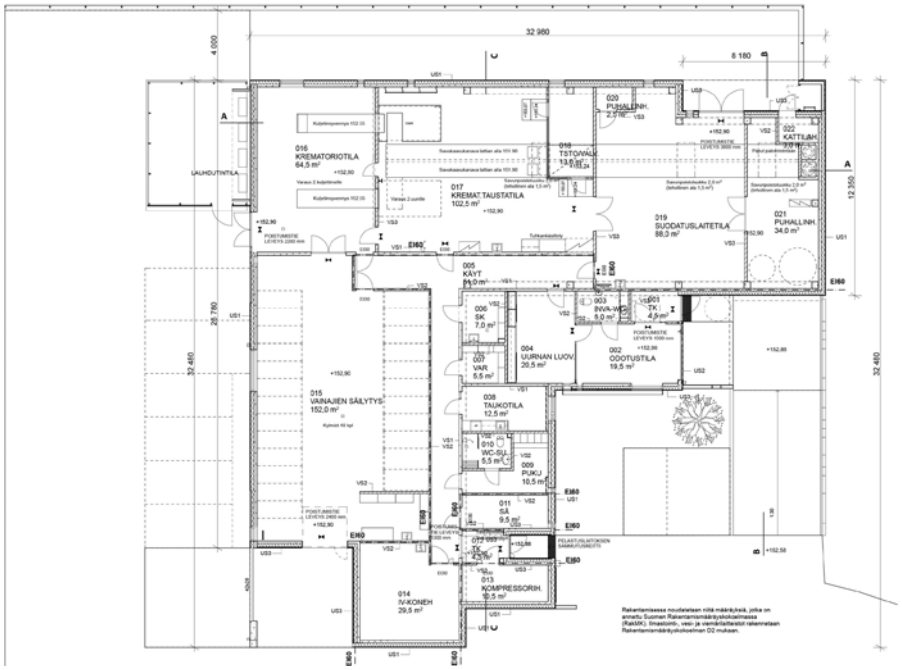

← Krematorion pohjapiirustus, loppudokumentti 12.8.2013. Arkkitehti Mikko Suominen, arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. TSKPA.

Muutokset hautausmaalla

Muistolehtoa laajennettiin 2000-luvun alussa. Talous- ja varastorakennuksen suunnittelija Pentti Turunen laati mitoitetun suunnitelman muistolehdon sommittelusta vuonna 2001. Myös muistolehdon pohjoisosaa rajaava nimimuuri sisältyi muutossuunnitelmaan.[121]

Vuonna 2004 voimaan tulleen hautaustoimilain myötä evankelisluterilaisen kirkon seurakunnat velvoitettiin ylläpitämään yleisiä hautausmaita myös kirkkoon kuulumattomille henkilöille, ja hautausmaan alueille oli osoitettava tunnustukseton hautausalue. Lain määräajan umpeutuessa vuonna 2007 tunnukseton alue erotettiin myös Vatialan hautausmaalta.[122]

Arkkitehtitoimisto Noan on laatinut vuonna 2024 suunnitelmat uudelle varastorakennukselle ja toimistorakennuksen laajennukselle. Suunnitelmissa on rakentaa uusi toimistorakennus nykyisen hautausmaan toimiston viereen eli talous- ja varastorakennuksen varastosiiven paikalle. Nykyinen toimistokäytössä oleva talousrakennussiipi on tarkoitus ottaa kokonaan sosiaalitilakäyttöön.

121 Muistolehto, asemapiirustus 1:200. Arkkitehtitoimisto Pentti Turunen 19.11.01. Fyysinen kopio hautausmaan toimistorakennuksessa.

122 Silfverhuth 2013b, 373.

3.5 Hautausmaan maiseman kehittyminen

Ennen hautausmaan rakentamista harjun laella sijaitseva alue oli pääosin metsäistä. Maat oli jaettu koillisesta kaakkoon suuntautuviin pitkiin ja kapeisiin palstoihin. Eri maanomistajille kuulunut puusto oli vaihtelevaa ja eri aikoina harvennettua. Metsän poikki kulki luoteesta kaakkoon suuntautunut oikopolku Lempoisten kylältä Kangasalantielle.[123]

Hautausmaata rakennettiin 1950-luvun aikana. Vuoteen 1956 mennessä alueelle oli ilmakuvien perusteella rakentunut itä- ja pohjoispuolta sivuava uusi tie ja hautausmaan alueen kaakkoisneljänneksen polut, jotka muodostivat suorakulmaisia kenttiä. Aluetta halkoivat vielä oikoreitit ja palstajakoa seuranneet polut, jotka erottuvat vanhassa ilmakuvassa muuten suorakulmaisista linjoista. Alueen itäreunaan tien varrelle rakennettiin ensimmäiseksi pieni rakennus, joka oli oletettavasti edelleen olemassa oleva käymälärakennus. Myös betonirakenteinen vesisäiliö alueen itäosassa rakennettiin vuoteen 1956 mennessä.

Hautausmaan ensimmäiset varsinaiset rakennukset olivat 1950-luvun lopussa rakennetut talous- ja varastorakennus ja siunauskappeli. Alueen itäpuolen reitit olivat vuoteen 1963 mennessä saaneet pääpiireissään nykyisen muotonsa. Kappelin itäpuolelle rakentui rivihautojen alue, jonka polut jakoivat eri kokoisiin ruutuihin, ja etelästä pohjoiseen johtavan pääreitin päätyyn juhlamenoaukio. Vapaamuotoisempi tielinja jatkui siitä sivussa alueen pohjoisosan läpi ja kiersi metsän kautta koillisosaan sijoitetun viuhkamaisen amfiteatterin muotoisen muistolehdon. Länsipuolen neljännekset olivat edelleen rakentamatonta metsää, mutta kappelin pohjoispuolella kulkeva tielinjaus ulotettiin vuosien 1963 ja 1966 välissä alueen länsireunaan.

Alueen koilliskulmauksessa oli maanottopaikka, jota hautausmaata kiertävä tie rajasi hautausmaan itäpuoleisista laajoista sorakuopista. Myös länsipuolella viereinen soranottoalue ulottui aivan hautausmaan reunaan saakka. Hautausmaan itä- ja pohjoisreunaa sivuava tie toimi pitkään autotienä. 1960-luvulla tielinja haarautui hautausmaan koilliskulmassa harjun rinnettä alas johtavaksi reitiksi soranottoalueelle. Hautausmaan alueen itäpuolelle huoltotien viereen rakennettiin vesitorni vuosien 1963 ja 1966 välissä.

Vuoteen 1981 mennessä oli rakennettu hauta-alueita ympäröivät reitit myös hautausmaan länsiosaan. Polkujen rajaamat alueet olivat pienempiä kuin aikaisemmin kaakkoisosaan valmistuneet, ja alueen lounaiskulmassa polkujen linja kääntyi vinoksi. Puustoa harvennettiin uusien hauta-alueiden ympäristössä. Pohjoisosan metsähautausmaalle johtavan tien päätteeseen oli valmistunut pieni vaja. Viimeistään tässä vaiheessa on rakennettu myös Kangasalantien alittava alikulkutunneli. 1980-luvun alussa ympäröivät soranottoalueet olivat laajentuneet myös pohjoiseen ja kiersivät koko hautausmaan.

Rakennuskantaa täydennettiin 1980-luvun lopussa huoltorakennuksilla. Itäosan tien varrelle rakennettiin kalustovaja vanhan talousrakennuksen pohjoispuolelle. Eteläosaan rakennettiin paineenkorotusasema kappelille johtavan tien varteen. 1990-luvun puoliväliin mennessä hautausmaan lounaisneljänneksen hautarivejä laajennettiin etelään. Kappelin pohjoispuolella sijainnut juhlamenoaukio muuttui nurmipintaiseksi viimeistään 1990-luvulla. Ympäröivien sorakuoppien paikalle alkoi rakentua teollisuusrakennuksia ja pohjoispuolelle pieni kerrostalojen ryhmä.

2000-luvun alkupuolella alueelle ei ilmakuvien perusteella tehty suuria muutoksia. Vuosien 2000 ja 2002 välissä lounaisneljänneksen hauta-alueen länsipuolella näkyy pienikokoinen rakennelma, joka on sittemmin purettu. Koillisosan muistolehdon reittilinjoja muutettiin, ja puolikaaren muotoiselle hautakivimuodostelmalle rakennettiin vastapari ja niiden pohjoispuolelle uurnahautojen muistokivi. Puusto oli kasvanut laajentunut hautausmaan ympärille pohjois- ja länsipuolelle 2000-lukuun mennessä. Hautausmaan pohjoispuolta sivuava tie on muutettu kevyenliikenteenväyläksi oletettavasti 2000-luvulla, jolloin ajoreitti Kangasalantien ja Vatialantien välissä on katkennut.

Viimeisin rakennusvaihe hautausmaalla oli vuonna 2013, kun alueen koilliskulmaan valmistui krematorio vanhojen apurakennusten jatkoksi. Krematorion ympäristö oli rakentunut nykyisenlaiseksi vuoteen 2018 mennessä. Koillisosaan rakennettiin ympärikuljettava reitti, joka kiertää krematorion huoltopihan kautta muistolehdolle. Reitin keskellä sijaitsee suuri maanläjityspaikka, joka on ilmakuvien perusteella sijainnut paikalla lähes alusta saakka. Alueen reitistöön ei ilmakuvien perusteella ole tehty merkittäviä muutoksia viime vuosikymmeninä.

---

123 Tampereen evankelisluterilaisten seurakuntien uuden, Vatialassa sijaitsevan hautausmaan suunnittelukilpailun ohjelma. MFA.

VATIALAN HAUTAUSMAAN RAKENNUSKANNAN JA HAUTA-ALUEIDEN KEHITTYMINEN ILMAKUVISSA

RAKENNUKSET RAKENTUMISJÄRJESTYKSESSÄ

1. Yleisökäymälä (ennen 1956)
2. Talous- ja varastorakennus (1958)
3. Siunauskappeli (1960)
4. Vesitorni (1960-luku)
5. Puuvaja (1970-luku)
6. Kalustovaja 1988
7. Paineenkorotusasema 1989
8. Krematorio 2013

! Kaikki sivun ilmakuvat: MML.

3.6 Tulevat muutokset ja uudisrakentamisen vaikutus maisemaan

Hautausmaalle on parhaillaan suunnitteilla muutoksia. Vanhan talous- ja varastorakennuksen eteläisen varastosiiven paikalle on tarkoitus rakentaa uusi toimistorakennus. Uusi rakennus on vanhaa varastosiipeä pienempi ja sijoittuu erilleen vanhan rakennuksen säilyvästä toimisto-osasta. Rakennus toistaa vanhan säilyvän osan muotokieltä aumakattoineen. Vanhan rakennuksen pohjoisosa on suunnitelmassa säilytetty lähes entisellään sosiaali- ja taukotiloina. Sekä uuden toimistorakennuksen että säilyvän vanhan sosiaalitilaosan väritys on suunnitelmassa nykyisen vaaleankeltaisen sijaan tummanvihreä. Varastosiiven lisäksi viereinen yleisökäymälä on suunniteltu purettavaksi. Huoltoalueelle on suunnitteilla myös uusi varastohalli nykyistä kalustovajaa vastapäätä. Lisäksi nykyisen krematorion eteläpuolelle on osoitettu tilavaraus toiselle krematoriorakennukselle. Rakennusten suunnittelusta vastaa arkkitehtitoimisto NOAN.[124] Muutokset on tarkoitus toteuttaa pääosin vuosien 2025–2026 aikana. Lisäksi alueella tutkitaan mahdollisuutta uuden krematorion rakentamiselle. Vuonna 2025 on alkamassa myös Vatialan siunauskappelin peruskorjaus.[125]

124 Pääpiirustukset: Vatialan kappelin huoltorakennukset 6.5.2024. Arkkitehtitoimisto NOAN.

125 Heikki Päätalo, 11.10.2024.

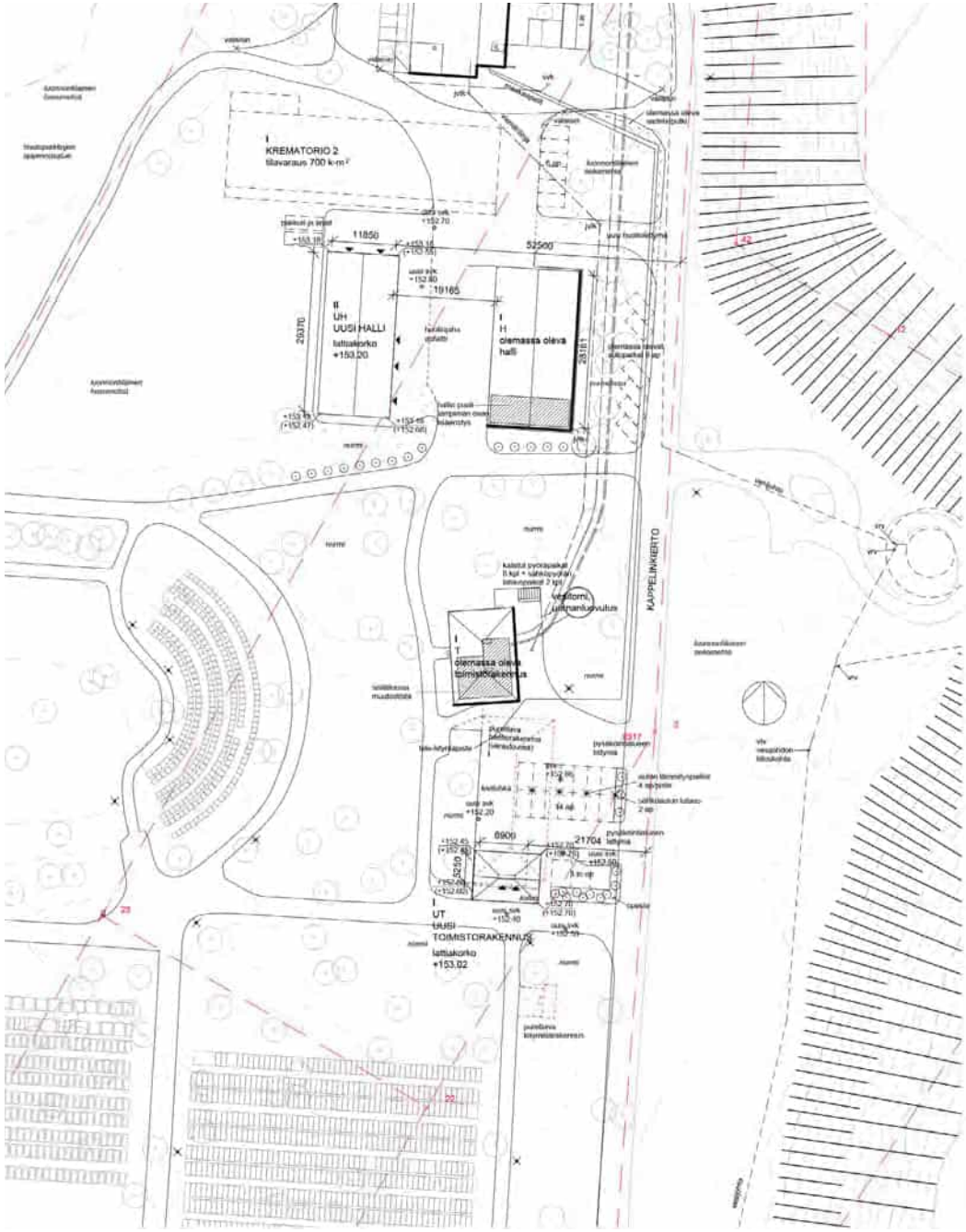

→ Hautausmaan koillisosan huoltoalueelle on suunnitteilla uusi toimistorakennus ja varastohalli. Asemapiirros 6.5.2024, Arkkitehtitoimisto NOAN.

Maiseman analyysi ja uudisrakentamisen vaikutukset

Hautausmaan maisemallisesti herkin alue on keskellä sijaitsevan siunauskappelin ympäristö, jossa puusto on hautausmaan reuna-alueita harvempaa. Kappeli on sijoitettu harkitusti hautausmaan halki kulkevien suorien kulkuväylien risteykseen, jossa rakennus sijoittuu erityisesti etelän ja idän suunnasta katsottuna näkymälinjalle. Tiheä puusto muodostaa taustan, jota vasten kappelin kuparikatto maisemassa sulautuu. Etelä kohti laskevan alarinteen puolella matalat hautakivien rivit luovat kappelin edustalle avoimen maiseman.

Uudisrakennukset on suunniteltu sijoitettavaksi hautausmaan koillisosan huoltoalueelle, joka sijaitsee syrjässä keskusalueelta. Uusi toimistorakennus sijoittuu suunnitelmassa kappelilta itään johtavan reitin sivuun, josta rakennus erottuisi lännestä katsottuna näkymän päätteenä. Rakennus sijoittuu harjun korkeimmalle kohdalle, joka näkyy myös alarinteestä huoltoalueelle johtavaa tietä pitkin saavuttaessa. Samalla paikalla sijaitsee nykyisin talous- ja varastorakennuksen purettavaksi suunniteltu varastosiipi, joten uusi rakennus ei maisemallisesti juurikaan poikkea nykytilanteesta. Uusi hallirakennus sijoittuu suunnitelmassa uurnahautojen muistolehdon taakse nykyisen hallin viereen. Huoltoalueen ja muistolehdon välissä on pieni metsäalue, joka peittää näkymän hautausmaan keskiosaan. Metsäiset harjun rinteet peittävät näkymän myös hautausmaata ympäröiville alueille, joten suunnitellut rakennukset eivät näy kaukomaisemassa.

Huoltoalueen nykyinen rakennuskanta on kerroksellista. 1950- ja 2010-lukujen välillä rakentuneet apurakennukset edustavat arkkitehtuuriltaan eri aikakausia ja käyttötarkoituksia eivätkä muodosta tyylillisesti yhtenäistä kokonaisuutta. Uudisrakennusten sijoittaminen huoltoalueelle ei vaikuta myöskään alueen toiminnalliseen hierarkiaan tai muodosta uusia tarpeita alueen kulku- tai huoltoreiteille.

Uudisrakennusten tieltä purettavaksi suunniteltu varastosiipi ja käymälärakennus edustavat hautausmaan vanhinta rakennuskantaa. Rakennukset ovat arkkitehtuuriltaan tavanomaisia apurakennuksia. Ne eivät lukeudu alueen arkkitehtonisesti tai historiallisesti merkittävimpien rakennusten joukkoon, eivätkä edusta suunnittelijoidensa päätuotantoa.

Maakuntakaavan mukaan RK-alueella ”alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen arvot säilyvät. Uusi rakentaminen on sopeutettava alueen kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin ja ajalliseen kerroksellisuuteen.” Uudisrakennusten tulisi siis olla myös jatkossa luonteeltaan väistyviä verrattuna siunauskappeliin.

4. Nykytila

4.1 Rakennuskortit

RAKENNUKSET JA RAKENNELMAT

1. Siunauskappeli
2. Krematorio
3. Kalustovaja
4. Toimisto / talous- ja varastorakennus
5. Yleisökäymälä
6. Paineenkorotusasema
7. Puuvaja
8. Vesisäiliö
9. Vesitorni (hautausmaan ulkopuolella)

A. Metsähautausmaa
B. Muistolehto
C. Tunnukseton hautausalue
D. Muistelupaikka muualle haudatuille

RAKENNUSVUODET

Rakennukset	Reitit	
		1950–1960-luku
		1970–1980-luku
		1990–2000-luku
		2010–2020-luku
		katkoviiva: ei enää olemassa

RAKENNUSKORTTIEN VALOKUVIEN KUVAUSPAIKAT

↓ Ilmakuvaan on merkitty valokuvien ottopaikat. Ilmakuva 2024, MML.

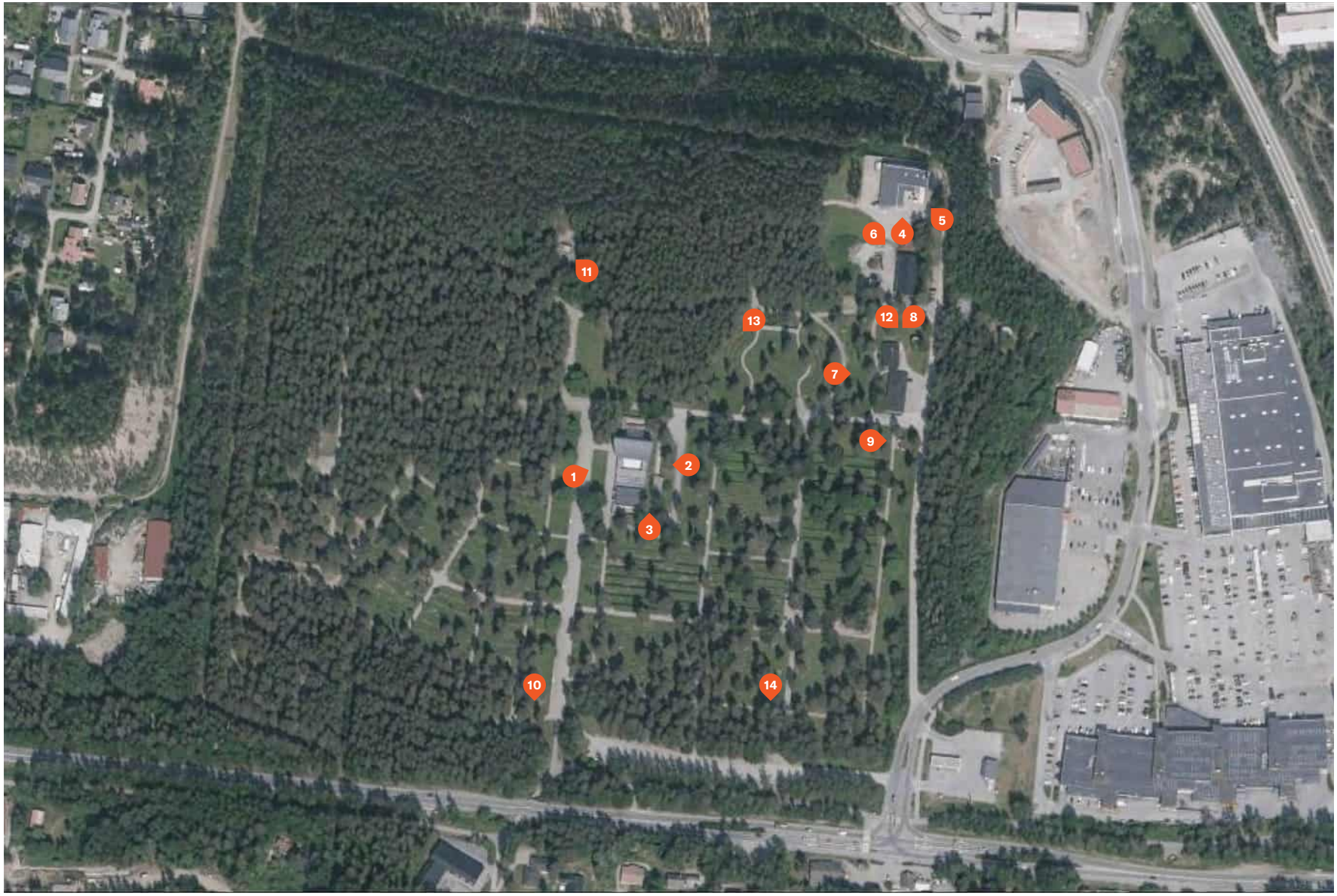

1 Vatialan siunauskappeli

1

YLEISLUONNEHDINTA

Yksikerroksinen siunauskappeli muodostuu kahdesta erikokoisesta kappelista ja aputiloista. Rakennuksen leimallinen osa on päädyssä sijaitsevan suuremman kappelin paraabelikaaren muotoinen korkea katto, joka on päällystetty kuparipellillä. Toisessa päädyssä sijaitseva pieni kappeli on matalampi ja tasakattoinen. Kappeleita yhdistää matala horisontaalinen osa, jossa on suuret nauhaikkunat. Julkisivut ovat pinnoittamatonta betoniharkkoa. Ison kappelin ikkunat avautuvat molemmin puolin kohti ulkopuolella sijaitsevia vesialtaita. Rakennuksen päädyissä on betoniharkkomuurien rajaamat ulkosiunauspaikat.

RAKENNUSTAPA

Rakennus on teräsbetonirakenteinen. Suuren kappelin katto oli aikanaan Suomen ensimmäinen kohde, jossa käytettiin laajasti ruiskuvalutekniikkaa. Julkisivut ovat matalissa osissa betoniharkkorakenteisia ja korkeassa kappelissa lautamuottivalettua betonia. Kappeleiden vesikatot on pinnoitettu kuparipellillä ja muiden osien tasakatot bitumikermillä. Ikkunanpuitteet ovat teräsrakenteisia ja ikkunanpuitteet pronssia.

PINTA-ALA

1540 m²

RAKENNUSVUOSI

1959–1960

KÄYTTÖ

Siunauskappeli

SUUNNITTELIJA

Arkkitehti Viljo Revell (vuoteen 1961 saakka Rewell)

MUUTOSVAIHEET

Pieni kappeli kunnostettiin ja katettiin kuparikatolla vuosina 1995–1996 Julkisivut kunnostettiin vuonna 2000. Pohjoispäädyn sisäänkäyntikatokset on muutettu sisätiloiksi lasiseinäisillä tuulikaapeilla.

SÄILYNEISYYS

Kappeli on säilynyt hyvin alkuperäisen suunnitteluratkaisun mukaisena. Rakennukseen on tehty pieniä muutoksia ja korjaustoimenpiteitä, joiden vaikutus kokonaisuuteen on pieni. Ulkopuolella suurin muutos on pienen kappelin vesikatto, joka pinnoitettiin suuren kappelin katon laitta kuparipellillä 1990-luvulla.

RAKENNUKSEN ASEMA

Kappeli sijaitsee hautausmaa-alueen keskellä aluetta halkovien kulkuväylien risteyskohdassa. Etelän suunnasta pääreittiä saavuttaessa rakennus sijaitsee nousevan rinteen yläosassa, ja maasto on pengerretty jalustamaiseksi korokkeeksi. Rakennusta ei ole sijoitettu alueelle saavuttaessa avautuvan näkymän päätteeksi, vaan hieman reunaan tien sivuun. Kauempaa katsottuna rakennus sulautuu ympäröivään puustoon.

NYKYINEN SUOJELUSTATUS

Kappeli on suojeltu asemakaavassa ja osayleiskaavassa merkinnällä sr-1. Kappeli ja hautausmaan alue muodostavat RKY-alueen, joka on suojeltu maakuntakaavassa.

OMINAISPIIRTEET

Rakennuksen ulkoarkkitehtuuria hallitsee veistoksellinen, paraabelikaaren muotoinen kuparilla verhoiltu katto, joka muodostaa kontrastin muuten horisontaaliselle ja suoralinjaiselle rakennusmassalle. Sisä- ja ulkotilat yhdistyvät suurten ikkunapintojen kautta. Sisätiloissa yksinkertaisen linjakas arkkitehtuuri ja tummat pintamateriaalit korostavat seesteistä ja kirkollista tunnelmaa.

→ Vatialan kappelin idän puoleinen takajulkisivu.

2

→ Kappelin takapuolella on kellarin tasolle johtava ajoramppi vainajaliikennettä varten.

3

2 Krematorio

4

YLEISLUONNEHDINTA

Krematorio on yksikerroksinen ja massoittelultaan L-kirjaimen muotoinen. Rakennuksen yleisilme on yksinkertaisen hillitty, ja muotokieli ja yksityiskohdat on suunniteltu kirkolliseen luonteeseen sopien. Valkoiseksi rapatut julkisivut ovat ilmeeltään suljettuja. Toinen siipi krematoriopiippuineen nousee viistosti muuta rakennusta korkeammalle. Sisätaitteen puolella kiertää matalampi omaisten osa, jossa on sisäpihalle avautuvia ikkunoita ja corten-teräksellä verhoiltu julkisivun osa. Rakennukseen on sijoitettu krematorio aputiloineen, vainajien säilytystila, omaisten odotusaula ja uurnanluovutustila sekä henkilökunnan työ- ja sosiaalitilat. Huoltoliikenne ja vainajien kuljetus on ohjattu rakennuksen ulkokehän puolelle ja omaisten liikenne rakennuksen taitteeseen muodostuvan pienen pihan puolelle.

RAKENNUSTAPA

Rakennuksen kantava runko on teräsbetonielementtirakenteinen. Kantavien ulkoseinien lisäksi rungossa on teräsbetonipilarit ja teräspalkit. Alapohja on maanvarainen teräsbetonilaatta ja yläpohja ontelolaattarakenteinen. Julkisivut ovat eristerapattuja.

PINTA-ALA

770 m²

RAKENNUSVUOSI

2013

KÄYTTÖ

Krematorio

SUUNNITTELIJA

Arkkitehti Mikko Suominen, arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy

MUUTOSVAIHEET

Ei tiedossa.

SÄILYNEISYYS

Krematorio on pääpiirteissään alkuperäisen suunnitteluratkaisun mukainen.

RAKENNUKSEN ASEMA

Krematorio sijoittuu muiden apurakennusten tavoin hautausmaan itäpuolta sivuavan huoltotien varrelle. Krematorio sijaitsee tien päätteessä alueen koilliskulmauksessa, ja jää hautausmaan keskiosasta katsottuna metsikön taakse.

NYKYINEN SUOJELUSTATUS

Rakennusta ei ole suojeltu, mutta se sijaitsee hautausmaa-alueella, joka on määritelty maakuntakaavassa valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

OMINAISPIIRTEET

Krematoriorakennuksen hillittyä massoittelua hallitsee koilliskulmaa kohti nouseva kattomuoto ja kolme korkeimpaan kulmaan sijoittuvaa krematorion piippua. Eri tilaryhmät hahmottuvat ulkopuolelle yksinkertaisesti sommiteltuina suorakulmaisina massoina, joita pääosin umpinaisten julkisivujen yhtenäinen valkoinen rappaus yhdistää. Materiaalimaailma ja julkisivujen yksityiskohdat, kuten ikkunat, edustavat aikakaudelle tyypillistä arkkitehtuuria. Luonteeltaan rakennus on yhdistelmä teollista ja kirkollista rakennusta. Kirkollista luonnetta on haettu veistoksellisella muotokielellä, suljetuilla julkisivupinnoilla ja corten-teräksellä korostetuilla yksityiskohdilla.

↑ Hautausmaan itäpuolta sivuava tie Kappelinkierto johtaa hautausmaan koillisnurkassa sijaitsevalle krematoriolle. Rakennuksen sisätaitteeseen sijoittuvia omaisten tiloja on korostettu corten-teräksisillä yksityiskohdilla.

3 Kalustovaja

6

YLEISLUONNEHDINTA

Kalustovaja on korkea, suorakulmainen ja harjakattoinen hallirakennus, jonka julkisivut on verhoiltu punaisella profiilipellillä. Rakennuksessa on mustat nurkka- ja ikkunalistat. Ikkunat ovat korkealle sijoitettuja nauhaikkunoita. Hautausmaan puolella on kolme suurta peltiverhoiltua liukuovea, joista kaksi on mustiksi maalattuja profiilipeltipintaisia pariovia ja yksi vaaleanharmaa liukuovi, jossa on erillinen käyntiovi. Sisätila on jaettu suureen yhtenäiseen lämmittämättömään halliin ja eteläpäädystä erotettuun kapeaan lämmitettyyn autotalliin.

RAKENNUSTAPA

Rakennuksessa on kantava teräsristikkorunko. Julkisivut, vesikatto ja ovien verhous ovat profiilipeltiä. Harjakatossa on ulkonevat räystäät, joiden reuna ja alapinta on laudoitettu ja maalattu valkoiseksi. Sokkeli ja lattiat ovat betonia. Lämmitetyn autotalliosan rakenne on tehty puurankarakenteisena hallin sisäpuolelle, ja seinät ja alakatto on verhoiltu rakennuslevyllä.

PINTA-ALA

403 kem²

RAKENNUSVUOSI

1989

KÄYTTÖ

Varastohalli

SUUNNITTELIJA

Koski-Insinöörit Oy. Halli on malliltaan Aki-halli.

MUUTOSVAIHEET

Ei tiedossa.

SÄILYNEISYYS

Rakennuksen nykytila vastaa pääpiirteissään alkuperäistä suunnitelmaa.

RAKENNUKSEN ASEMA

Halli sijoittuu muiden apurakennusten tavoin hautausmaan itäpuolta sivuavan huoltotien varrelle.

NYKYINEN SUOJELUSTATUS

Rakennusta ei ole suojeltu, mutta se sijaitsee hautausmaa-alueella, joka on määritelty maakuntakaavassa valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

OMINAISPIIRTEET

Rakennus on tyypillinen hallirakennus. Ulkomuodoltaan halli mukailee hieman puurakenteista mökkiä punaisine julkisivuineen, valkoisine räystäineen ja mustine nurkkalaudoitusta muistuttavine pellityksineen.

4 Toimisto / talous- ja varastorakennus

7

YLEISLUONNEHDINTA

Rakennus muodostuu kahdesta eri kokoisesta yksikerroksisesta suorakaiteen muotoisesta ja aumakattoisesta osasta, jotka on sijoitettu keskenään hieman eri kulmaan ja yhdistetty toisiinsa avokatoksella. Julkisivut on verhoiltu vaaleankeltaiseksi maalatulla vaakalaudoituksella. Rakennusten välikössä on pystyrimoista muodostuvat seinäkkeet. Pohjoisosan julkisivussa kasvaa rehevä köynnös. Betonisokkelit on maalattu vaaleanharmaaksi. Ikkunat ovat valkoiseksi maalattuja nauhaikkunoita ja ovet tummanruskeita puupaneloituja ovia tai metallirakenteisia autotallin ovia. Pohjoisosa suunniteltiin henkilökunnan ruokala- ja sosiaalitiloiksi. Niiden lisäksi rakennuksen päädyssä oli työnjohtajan huone ja käsivarasto, joissa toimii nykyisin hautausmaan toimisto. Pohjoisosassa on lisäksi kellari. Etelänpuoleiseen isompaan osaan sijoitettiin autohalli sekä huolto- ja varastotilaa.

RAKENNUSTAPA

Rakennus on puurankarakenteinen ja kellarikerros ja sokkeli betonirakenteisia. Julkisivuissa on lautaverhous. Aumakatot on katettu paanumaisella huopakatteella. Pohjoisessa talousrakennusosassa on tiilimuurattu savupiippu. Muut vesikaton piiput ovat peltiverhoiltuja ilmanvaihtohormeja.

PINTA-ALA

Toimisto-/talousrakennusosa 212 m², varasto-osa 158 m²

RAKENNUSVUOSI

1958

KÄYTTÖ

Pohjoisosassa on hautausmaan toimisto ja henkilökunnan sosiaalitilat ja eteläosassa varasto- ja pajatilaa.

SUUNNITTELIJA

Arkkitehti Pentti Turunen

MUUTOSVAIHEET

Kellariin sijoitettiin öljysäiliö 1980-luvun alussa. Keittiö on uusittu 2000-luvulla.

SÄILYNEISYYS

Rakennuksen ulkopuoli ja sisätilat ovat säilynyeet pitkälti alkuperäisen mukaisena. Kantavat rakenteet, julkisivut, ikkunat, suurin osa ulko-ovista ja sisätilojen pintamateriaalit ja väliovet ovat alkuperäisiä, ja rakennuksessa on säilynyt myös Turusen suunnittelemia puisia kaappikalusteita. Henkilökunnan ruokalatilan keittiö on uusittu. Kellarin teknisiin tiloihin on tehty pieniä muutoksia. Muilta osin tilajako on alkuperäinen. Myös rakennuksen käyttö on jatkunut pitkälti alkuperäistä vastaavana.

RAKENNUKSEN ASEMA

Rakennus sijaitsee hautausmaan itäreunassa alueen halki kulkevien tielinjojen risteyksessä. Pohjoispuolelle tien varrelle sijoittuvat hautausmaan muut apurakennukset. Rakennuksen länsipuolella on muistolehto. Matala rakennus ei erotu kaukomaisemassa.

NYKYINEN SUOJELUSTATUS

Rakennusta ei ole suojeltu, mutta se sijaitsee hautausmaa-alueella, joka on määritelty maakuntakaavassa valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

OMINAISPIIRTEET

Rakennus on ulkomuodoltaan yhdistelmä pientaloa ja huoltorakennusta. Ulkoarkkitehtuurissa hallitsevin piirre ovat korkeahkot aumakatot, jotka korostavat kaksiosaista rakennusmassaa. Vaakasuuntainen julkisivulaudoitus ja nauhamaiset ikkunat korostavat rakennuksen horisontaalista massoittelua. Rakennus on sommiteltu tontille harkiten, ja pohjoisosa on suunnattu pienellä käännöllä kohti sen edustalla sijaitsevaa muistolehtoa.

↑ Talous- ja varastorakennuksen pohjoisen puoleinen pienempi osa toimii nykyisin hautausmaan toimistona ja sosiaalitiloina. Takana näkyy varastosiiven pohjoispääty.

5 Yleisökäymälä

9

YLEISLUONNEHDINTA

Alueen vanhimpiin rakennuksiin lukeutuva pieni yleisökäymälärakennus on pohjaltaan suorakaiteen muotoinen ja jakautuu kahteen ulkohuussiin. Rakennuksessa ei ole vesi- tai viemärijohtoja. Wc-tilojen sisäänkäynnit sijaitsevat hautausmaan puoleisella julkisivulla, ja niiden edustalla on julkisivusta sisäänvedetyt katokset. Pystyrimoilla verhoillut ovet on maalattu tummanpunaiseksi. Vastakkaisella puolella on huolto-ovi käymälän tyhjennykseen. Julkisivuissa on murretun valkoiseksi maalattu pystylaudoitus. Korkeahko betonisokkeli on maalattu vaaleansiniseksi. Loivassa harjakatossa on musta peltikate. Rakennuksen keskellä on tummanpunaisella pelillä verhoiltu tuuletushormi.

RAKENNUSTAPA

Rakennus on puurakenteinen. Perustus ja sokkeli ovat betonia.

PINTA-ALA

19 m²

RAKENNUSVUOSI

Noin 1956

KÄYTTÖ

Asiakkaiden käytössä ollut ulkokäymälä.

SUUNNITTELIJA

Veikko Rauhala

MUUTOSVAIHEET

Vesikate on uusittu.

SÄILYNEISYYS

Rakennus on pitkälti alkuperäisessä kunnossa. Vesikate on uusittu. Wc on poistettu käytöstä vuonna 2017.

RAKENNUKSEN ASEMA

Rakennus sijoittuu muiden huoltorakennusten tavoin hautausmaan itäreunaan huoltotien varrelle.

NYKYINEN SUOJELUSTATUS

Rakennusta ei ole suojeltu, mutta se sijaitsee hautausmaa-alueella, joka on määritelty maakuntakaavassa valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

OMINAISPIIRTEET

Pieni mökkimäinen puurakennus on ulkomuodoltaan tavanomainen huoltorakennus, joka on luonteeltaan väistyvä. Yleisökäymälä erottuu tavanomaisesta varastorakennuksesta ovien edustalla olevilla pienillä sisäänkäyntisyvennyksillä, jotka viestivät rakennuksen julkisemmasta käytöstä.

6 Paineenkorotusasema

YLEISLUONNEHDINTA

Paineenkorotusasema on pieni, pohjaltaan suorakaiteen muotoinen ja harjakattoinen rakennus, jossa on yksi maanpäällinen kerros ja kellari. Julkisivut ja ovet on maalattu vaaleansiniseksi, ja sokkelin päällä kiertävä pellitys on tumman viininpunainen. Hautausmaan suuntaan avautuvassa julkisivussa on kaksi puupaneloitua ovea, joista toinen on yksinkertainen laakaovi ja toinen pariovi.

RAKENNUSTAPA

Rakennuksen kantava runko on puurakenteinen, ja julkisivut on verhoiltu laudoituksella. Kellarin rakenteet ovat betonia. Korkea sokkeli on tehty lautamuottivaluna betonista. Vesikatossa on paanumainen huopakate.

PINTA-ALA

19,5 m²

RAKENNUSVUOSI

1988

KÄYTTÖ

Vesipumppujärjestelmän paineenkorotusasema.

SUUNNITTELIJA

Insinööritoimisto Matti Koli Oy

MUUTOSVAIHEET

Ei tiedossa.

SÄILYNEISYYS

Rakennus on oletettavasti pääpiirteissään alkuperäinen.

RAKENNUKSEN ASEMA

Rakennus on sijoitettu erilleen muista rakennuksista hautausmaan eteläosaan pysäköintialueen lähelle, kappelille johtavan kulkureitin alkupäähän. Pieni rakennus jää pääosin piiloon ympäröivän metsikön taakse.

NYKYINEN SUOJELUSTATUS

Rakennusta ei ole suojeltu, mutta se sijaitsee hautausmaa-alueella, joka on määritelty maakuntakaavassa valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

OMINAISPIIRTEET

Paineenkorotusasema on tavanomainen yksinkertainen apurakennus.

Alueen rakenteet

PUUVAJA

Hautausmaan pohjoisosassa metsässä sijaitseva puuvaja on puurakenteinen lämmittämätön rakennelma, jossa on maalaamattomat lautajulkisivut ja loiva lapekatto. Toisella pitkällä sivulla on lautarakenteiset laakaovet ja toisella sivulla lautarakenteinen liukuovi. Toinen pääty on avonainen. Vajan kantava runko on puurakenteinen kehikko. Rakennus on perustettu maassa makaavien paksujen puulankkujen varaan. Seinät on verhoiltu ulkopuolella maalaamattomalla pystylaudoituksella. Vesikate on peltiä. Vaja on rakennettu 1970–1980-luvulla.

VESISÄILIÖ

Talous- ja varastorakennuksen edustalla sijaitseva Veikko Rauhalan suunnittelema sylinterin muotoinen teräsbetonirakenteinen vesisäiliö on ensimmäisiä hautausmaalle valmistuneita rakennelmia. Ilmakuvan perusteella säiliö on rakennettu ennen vuotta 1956. Säiliön katolle johtaa teräsrakenteinen avotikas, jonka alaosa on väärinkäytön vuoksi poistettu. Säiliön seinää verhoaa viiniköynnös. Vesisäiliö on otettu henkilökunnan muistikuvien mukaan pois käytöstä viimeistään 1990-luvulla.

VESIALTAAT

Hautausmaan alueella on useissa paikoissa kasteluvesialtaita. Altaat ovat betonirakenteisia renkaita, joiden ulkokehä on uritettu pystyurilla hieman hammasratasta muistuttavaksi. Kaikki kaivot edustavat samaa tyyppiä.

JÄTEASTIAT

Hautausmaan jäteastiat ovat vihreäksi maalattuja teräsrakenteisia arkun mallisia säiliöitä, joissa on kannessa avattava luukku. Säiliöissä on tukikoukut traktorilla siirtämistä varten.

11

12

↑ Puuvaja sijaitsee hautausmaan pohjoisosan pienellä huoltoaukiolla.

↓ Hautausmaalla on useita betonisia kasteluvesialtaita.

↑ Betonirakenteinen vesisäiliö on hautausmaan ensimmäisiä rakennelmia.

↓ Alueen jäteastiat ovat traktorilla siirrettävää mallia.

13

14

4.2 Alueen maisemalliset ominaispiirteet

↓ Ilmakuvaan on merkitty valokuvien ottopaikat. Ilmakuva 2024, MML.

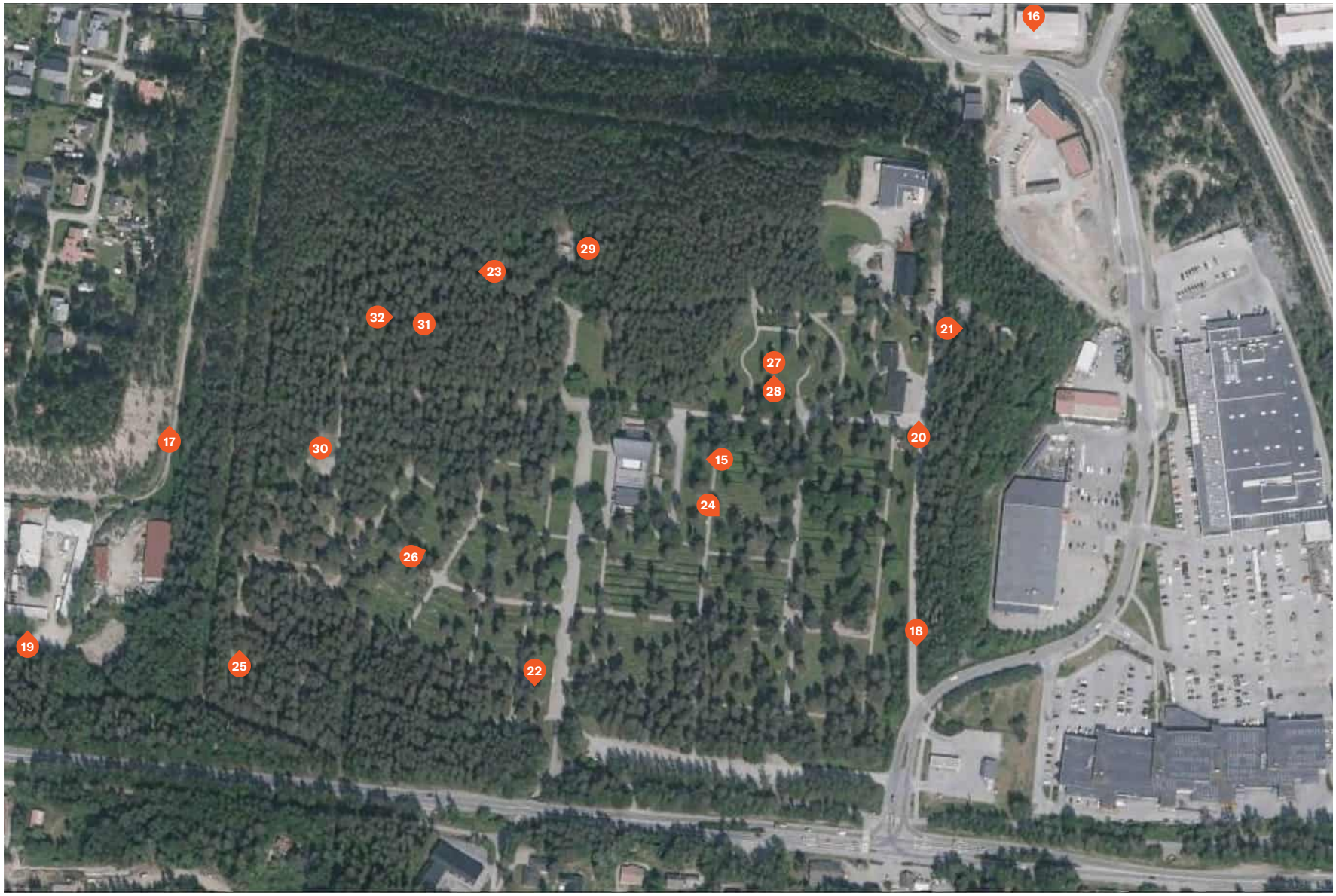

YMPÄRISTÖN OMINAISPIIRTEET

Hautausmaa sijaitsee Kangasalan poikki kulkevan harjun laella, josta on 1900-luvun soranoton ja teiden rakentamisen seurauksena nykyisin jäljellä hautausmaan ja sen eteläpuolelle sijoittuvan Ilkon alueen lisäksi vain länsipuolella kapea harjukaistale Kangasalantien ja Vatialantien välissä. Kangasalan harjut muodostavat Suomen mittakaavassa merkittävän kulttuurimaiseman. Eheämpää harjumaisemaa on säilynyt muun muassa eteläpuolella Pitkäjärven rannoilla.

Hautausmaata rajaa itä-, pohjois- ja länsipuolella jyrkkä metsäinen rinne. Kaukomaisemassa hautausmaa erottuu metsäisenä kukkulana, jonka päällä sijaitsevat matalat rakennukset eivät näy alueen ulkopuolelle. Asemakaavassa harjun rinteet ja läheiset metsät on määritelty lähivirkistysalueeksi (VL). Eteläpuolella hautausmaata sivuaa harjun päältä kulkeva Kangasalantie. Tien eteläpuolella on vuosikymmenten aikana tiiviiksi rakentunut Ilkon pientaloalue. Itäpuolella rinne laskeutuu kohti ympäröivää laakeaa Lentolan teollisuus- ja liikerakennusten aluetta, jonka poikki kulkee alueen toinen pääväylä, Lahdentie. Pohjoisessa hautausmaan metsikkö jatkuu harjun alarinteeseen ja yhdistyy Vällinpuiston metsään, joka rajautuu omakoti-, rivi- ja kerrostalojen muodostamaan asuinalueeseen. Myös hautausmaan länsipuolella on tiivis pientaloalue, joka sijaitsee harjun päällä. Hautausmaan ja asuinalueen välissä on jyrkkä notkelma, joka katkaisee harjun poikkisuunnassa.

15

→ Alueen keskellä sijaitsevan siunauskappelin ympäristössä puusto on hautausmaan reuna-alueita harvempaa. Taustalla siintää Pitkäjärvi ja Kaukajärvi.

16

→ Hautausmaan koillispuolelle Lentolan liikealueen viereen on rakentunut uusia asuinrakennuksia 2000-luvulla.

HAUTAUSMAAN RAJAUTUMINEN YMPÄRISTÖSTÄ

Hautausmaan kaakkoisosassa on Kangasalantien suuntainen pysäköintialue, jolle johtaa tie alueen kaakkoiskulmasta Mäkirinteentien risteysalueelta. Pysäköintialueen ja Kangasalantien välisen kapean metsäkaistaleen läpi kulkee myös kevyenliikenteen väylä, joka johtaa hautausmaan lisäksi Kangasalantien alittavan alikulkutunnelin kautta etelänpuoleiselle Ilkon alueelle. Hautausmaan itäreunaa sivuava, huoltorakennuksille johtava tie Kappelinkierto nousee loivasti etelästä kohti harjun korkeampaa pohjoisreunaa. Tien itäpuolella harjun reunan tuntumassa on kapea metsäalue, jossa on hautausmaan alueen ulkopuolelle sijoittuva matala tiiliverhoiltu vesitorni. Kappelinkierto-tiestä jatkuva sorapintainen kevyenliikenteen reitti kiertää hautausmaan pohjois- ja länsireunaa harjun päällä. Tiheän puuston vuoksi hautausmaan keskeltä ei avaudu juurikaan näkymiä ympäröivään maisemaan.

→ Hautausmaan länsipuolella on syvänne, joka jakaa soranotosta jäljelle jääneen harjun kahtia.

↘ Länsipuolen teollisuusalueella on nähtävissä laajan soranoton jäljet harjussa.

↓ Näkymä hautausmaan itäosaa sivuavalta tieltä kohti Kangasalantien ja Mäkirinteen tien risteystä. Risteyksessä sijaitsee kaksi pientä liikerakennusta, joissa toimii kukkakauppa ja juhlatila.

17

18

19

↑ Hautausmaan apurakennukset sijoittuvat alueen koillisosaan, jossa metsäinen harjun rinne laskeutuu kohti taustalla näkyvää Lentolan liikealuetta.

↑ Hautausmaan itäpuolella harjun rinteen vieressä on 1960-luvulla rakennettu vesitorni, jota metsä ympäröi joka puolelta. Vesitornille johtaa soratie hautausmaan huoltorakennuksia vastapäätä.

HAUTAUSMAAN MAISEMA

Hautausmaan ominaispiirteenä on luonnonmukainen havupuuvaltainen metsä, joka ympäröi hautausmaata joka suunnalta ja lomittuu myös hauta-alueiden kanssa. Maasto viettää kohti etelää, ja harjun korkein kohta sijaitsee hautausmaan luoteisnurkassa. Neliön muotoisen hautausmaan poikki kulkee kaksi keskellä risteävää tielinjaa, jotka jakavat alueen neljään kenttään. Siunauskappeli sijaitsee teiden risteyksessä alueen keskellä. Luoteen puoleinen neljännes on lähes luonnontilaista havumetsää, joka jatkuu hautausmaan ulkopuolella jyrkillä harjun rinteillä. Metsän reunassa sijaitsee metsähautausmaan alue, jossa puiden lomaan on sijoitettu sattumanvaraisen näköisesti laakakivien merkitsemiä hautapaikkoja. Luonnontilainen metsä jatkuu alueen koillisosaan, jossa metsän reunassa etelään viettävässä rinteessä sijaitsee kahdeksi vastakkaiseksi puolikaareksi jäsennelty muistolehto.

Alueen koilliskulmassa on huoltoalue, johon pääosa apurakennuksista sijoittuu. Hautausmaan pohjois- ja länsiosassa on myös useampia pieniä huoltoalueita ja maanläjityspaikkoja, jotka sijoittuvat alueen reunamille hauta-alueiden ulkopuolelle.

Hautarivit sijoittuvat alueen eteläosaan. Rivihaudat on sommiteltu suurin piirein itä-länsisuuntaisesti polkujen rajaamille suorakaiteen muotoisille alueille. Alueen lounaiskulmassa polut kaartuvat ja hauta-alueiden muoto muuttuu epäsymmetrisemmäksi. Kaakon puoleisessa neljänneksessä sijaitsevat vanhimmat haudat, ja lähes symmetriseen ruudukkomuodostelmaan sommiteltuja hautarivejä reunustavat korkeahkot pensasaitojen rivit. Hautojen lomassa kasvaa myös useita havupuita ja suuria vaahteroita. Lounaisosan hauta-alueet ovat uudempia, ja niille on pensasaitojen sijaan istutettu erilaisia lehti- ja havupuita harvennetun havupuumetsän sekaan. Aivan hautausmaan lounaiskulmassa on tunnukseton hauta-alue, joka on toistaiseksi lähes tyhjä.

22

← Hautausmaan eteläosassa on kevyen liikenteen väylä, joka johtaa alikulun kautta Ilkon pientaloalueelle.

23

← Hautausmaan pohjoisosassa on metsän halki kulkevia kävelyreittejä. Metsähautausmaa jää kuvassa vasemmalle.

Hautausmaan keskiosissa ja rivihautojen alueilla puusto on reunojen luonnonvaraista metsää harvempaa, mutta epäsäännöllisesti sijaitsevat ja useat eri puulajit luovat koko alueelle luonnollisen, metsämäisen vaikutelman. Hallitsevat puulajit ovat mänty ja kuusi sekä istutetuista puista vaahtera. Kaukomaisemassa myös alueen keskellä sijaitseva siunauskappeli sulautuu ympäröivään metsään. Kappelin pääjulkisivun edustalle on istutettu rivi korkeita mäntyjä.

Kappelin pohjoispuolella on pieni muistomerkki muualle haudatuille. Muistomerkki on pienehkö suorakaiteen muotoinen harmaa hautakivi, joka on sijoitettu hautausmaan poikki kulkevan tien viereen avoimen nurmikentän reunaan kuusen ja matalan pensasmaisen mäntykasvin rajaamalle alueelle.

→ Hautausmaan kaakkoisosan hautarivit on jaettu poluilla suorakulmaisiin kenttiin.

↘ Lounaisosassa hautarivien kentät muuttuvat muodoltaan epäsäännöllisemmiksi.

↓ Lounaiskulmassa metsikön keskellä on lähes tyhjä tunnuksettomien hautojen alue.

24

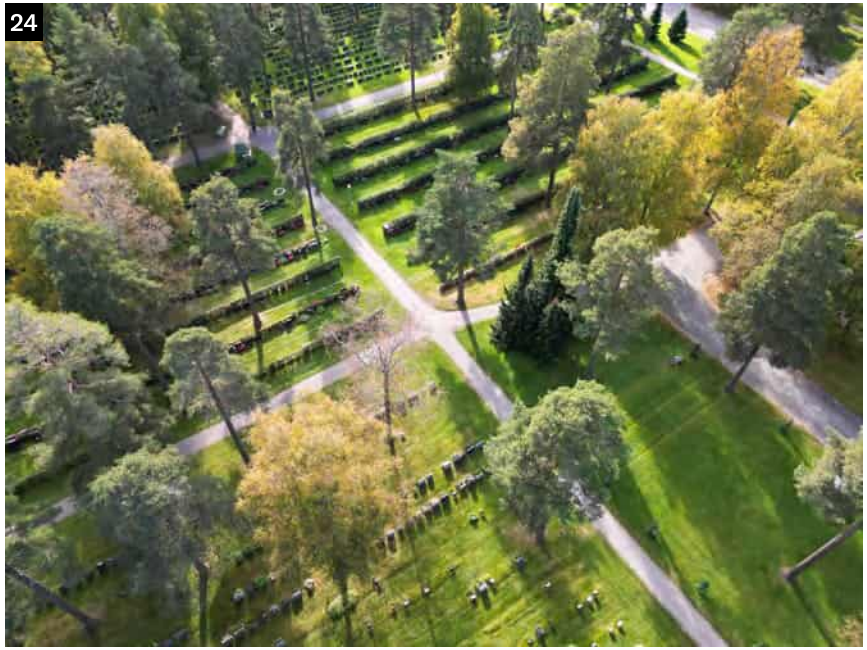

25

26

27

28

29

↖ Muistolehdossa on symmetristen kaarien muotoiset hautakivirivit. Länsipuolen osa ja pohjoisosaa rajaava nimimuuri rakennettiin 2000-luvun alussa.

↑ Muistolehdon pohjoisosaa rajaa uurnahautojen nimimuuri.

← Hautausmaan pohjoisosassa on huoltoalue, jossa säilytetään ylimääräisiä varusteita ja puutavaraa. Aukion keskellä on puuvaja.

← Alueella on useammassa paikassa huoltoalueita muun muassa maa-aineksen säilyttämiseen.

← Metsähautausmaan hautakivet on aseteltu epäsäännöllisesti metsän lomaan.

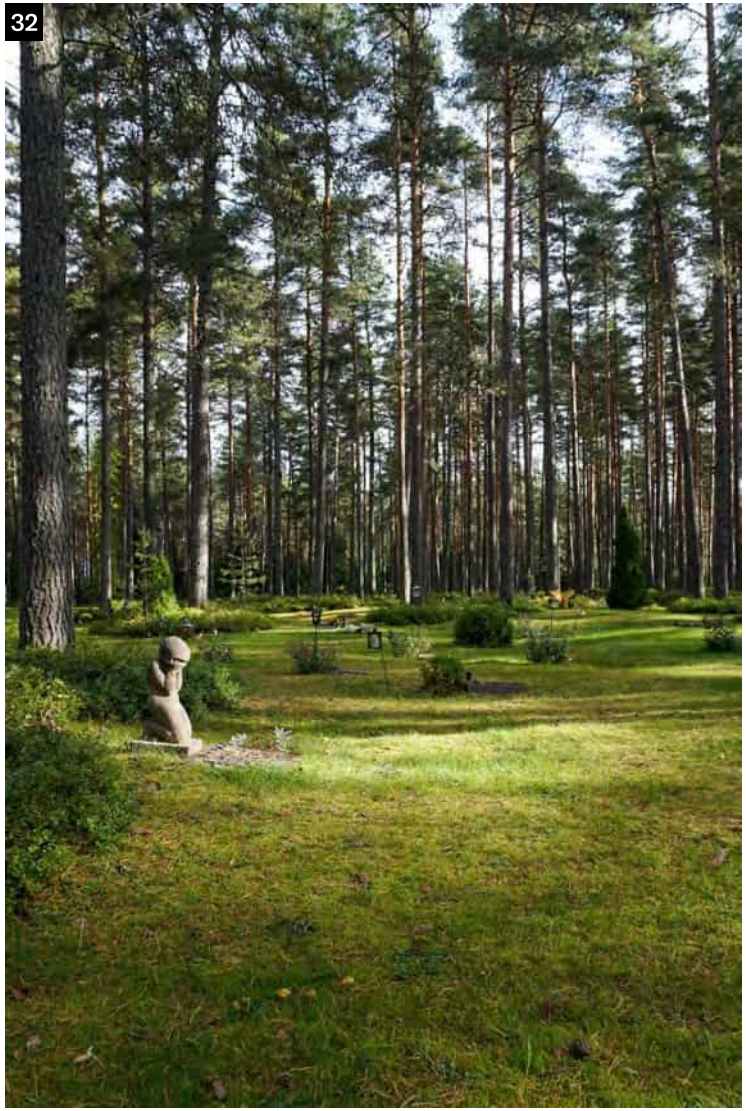

↑ Näkymä metsähautausmaalta. Suurin osa hautakivistä on maisemaan piiloutuvia laakakiviä.

5. Yhteenveto ja johtopäätökset

HISTORIA JA OMINAISPIIRTEET

Vatialan hautausmaa rakentui Kangasalan Vatialan kaupunginosaan aiemmin rakentamattomalle alueelle metsäisen harjun laelle 1950-luvun aikana. Hautausmaan yleissuunnitelmasta järjestettiin suunnittelukilpailu vuonna 1952. Toteutukseen valittiin kilpailussa kolmanneksi sijoittunut ehdotus, jonka laativat arkkitehdit Veikko Rauhala ja Leo Jakobson. Hautausmaa ja sen keskelle rakennettu, arkkitehti Viljo Revellin suunnittelema siunauskappeli vihittiin käyttöön vuonna 1960.

Hautausmaan rakennuskanta on muodostunut vaiheittain. Alueen ensimmäisiin rakennuksiin lukeutuu myös arkkitehti Pentti Turusen vuonna 1958 suunnittelema talous- ja varastorakennus. Hautausmaan hauta-alueet ja reitit rakentuivat yleissuunnitelman mukaisesti pääosin 1950- ja 1980-lukujen välisenä aikana. Ensimmäisen rakennusvaiheen jälkeen alueelle on rakennettu kaksi huoltorakennusta 1980-luvun lopulla ja krematoriorakennus vuonna 2013.

Hautausmaan alue on luonteeltaan metsäinen; harjun rinteillä kasvava mäntyvaltainen metsä ympäröi aluetta joka suunnalta ja yhdistyy myös hauta-alueisiin. Alueen luoteiskulmassa sijaitsee erillinen metsähautausmaa, jossa haudat on sijoiteltu puuston lomaan. Metsäinen ympäristö on olennainen osa myös alueen keskipisteen muodostavan Vatialan siunauskappelin suunnitteluratkaisussa.

SÄILYNEISYYS JA ARVOT

Hautausmaa on rakentunut vaiheittain pitkälti alkuperäisen yleissuunnitelman mukaisesti. Alue on säilyttänyt metsäisen luonteensa, vaikka metsää on raivattu hauta-alueiden laajentuessa. Suurimmat muutokset ja lisärakentaminen ovat kohdistuneet alueen koilliskulmauksen huoltoalueelle, joka on syrjässä hautausmaan keskeisiltä alueilta. Hautausmaan rakennuksiin kohdistuneet muutokset ovat olleet pieniä toimintaan liittyviä muutoksia ja korjauksia. Myös siunauskappeli vastaa pitkälti alkuperäistä, ja suurimmat muutokset ovat olleet alkuperäistä ilmettä kunnioittavia kunnostuksia.

Hautausmaan merkittävimmät rakennushistorialliset arvot liittyvät erityisesti siunauskappeliin, joka on tunnistettu suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkikohteeksi ja yhdeksi Revellin päätöistä. Metsäinen ympäristö on olennainen osa kappelin suunnitteluratkaisua. Hautausmaa ja siunauskappeli on suojeltu valtakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä. Vatialan siunauskappeli on myös Revellin ainoa toteutunut kappelisuunnitelma. Talous- ja varastorakennuksen suunnitellut Pentti Turunen on suunnitellut Tampereen lähialueille useita seurakunnan rakennuksia ja kappeleita. Turunen on suunnitellut myös hautausmaan ensimmäisiin rakennuksiin lukeutuvan yleisökäymälän. Krematorio edustaa alueen rakennuskannan uudempaa kerrostumaa. Rakennus heijastelee muotokieleltään kirkollista toimintaa, mutta asettuu kuitenkin osaksi huoltorakennusten ketjua. Paineenkorotusasema ja kalustovaja ovat tavanomaisia apurakennuksia, joilla ei ole merkittävää arkkitehtonista tai historiallista arvoa.

Hautausmaalle on suunnitteilla uuden toimistorakennuksen rakentaminen vanhan talous- ja varastorakennuksen varastosiiven paikalle. Myös viereinen, pitkään käyttämättä ollut yleisökäymälä on tarkoitus purkaa. Purettavaksi suunnitellut apurakennukset lukeutuvat hautausmaan vanhimpaan kerrostumaan, mutta ovat arkkitehtuuriltaan tavanomaisia ja käyttötarkoitukseltaan sekundäärisiä huoltorakennuksia. Uuden toimistorakennuksen lisäksi alueelle on suunnitteilla uusi varastohalli. Huoltoalueella rakennuskanta on jo ennestään kerroksellista. Suunnitellut uudisrakennukset sijoittuvat alueen koillisosan huoltoalueelle, joka sijaitsee syrjässä hautausmaan keskusalueelta. Uudisrakennukset eivät erotu kaukomaisemassa metsäisten harjunrinteiden takaa.

Lähteet

ARKISTOLÄHTEET

Arkkitehtuurimuseon arkisto (MFA)
Hautausmaan suunnittelukilpailun asiakirjat

Kangasalan kaavoitus
Asemakaavat ja kaavamääräykset

Kansallisarkisto (KA)
Isojakoasiakirjat

Maanmittauslaitos (MML), Paikkatietoikkuna
Historialliset ilmakuvat, paikkatiedot

Tampereen seurakuntien keskusarkisto (TSKA)
Hautausmaan asiakirjat ja yleisuunnitelma

Tampereen seurakuntien kiinteistöpalveluiden arkisto (TSKPA)
Kappelin, talous- ja varastorakennuksen ja krematorion alkuperäispiirustukset ja myöhemmät suunnitelmat

Lupapiste Kauppa
Rakennuslupapiirustukset

MUUT LÄHTEET

Aamulehti 18.5.1952.

Ahola, T., 2010. *Kangasalan Vatialan osayleiskaavan kulttuuriympäristöselvitys*. Raportti 29.8.2010. Selvitystyö Ahola.

Ansiomerkit. SAFA. https://www.safa.fi/vaikutamme/ansiomerkit/. Viitattu 27.8.2024.

Ark-byroo 2015. *Karakallion ostoskeskus. Rakennushistoriaselvitys*.

Ark-byroo 2017. *Espoon koulut. Sektori-inventointi*.

Ark-byroo 2022. *Ilkon kurssikeskus. Kulttuuriympäristöselvitys*.

Arkkitehti-lehti 5/1962.

Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1965. STS:n ja TFiF:n julkaisema matrikkeli.

Docomomo. Vatialan siunauskappeli. https://docomomo.fi/kohteet/vatialan-siunauskappeli/. Viitattu 7.11.2024.

Haapala, R. 2020. Pyynikin palloiluhalliin tulossa 6 miljoonan remontti – Uudessa hallissa yli 1500 paikkaa, aitioita ja uusi kahvila. *Tamperelainen* 23.11.2020.

Hautausmaat ja siunauskappelit. Tampereen seurakuntien verkkosivu. https://tampereenseurakunnat.fi/palveluja/hautaus_ja_hautojenhoito/hautausmaat_ja_siunauskappelit#6720123d. Viitattu 27.9.2024.

Heinilä, M., 2010. *Kangasalan Vatialan kehitys kulttuuriympäristön ehdoilla*. Diplomityö. Tampereen teknillinen yliopisto, arkkitehtuurin koulutusohjelma.

Helin, M. 1992. *Tampereen kirkot ja hautausmaat.* Tampere-seuran julkaisuja 65. Tampere, Tampere-seura.

Kangasalan karttapalvelu. https://kartat.sweco.fi/kangasala/. Viitattu 22.7.2024.

Kangasala-seura ry, 1991. *Kangasalan nauhataajama 1900-luvun alkuvuosikymmeninä*. Vatiala, Lentola, Suorama, Pikonkangas, Huutijärvi.

Kangasalan historiaa. Kangasalan kaupungin karttapalvelu. https://www.kangasala.fi/hyvinvointi-ja-vapaa-aika/kulttuuri/kangasalan-kulttuuriperinto/historia/. Viitattu 4.9.2024.

Kangasalan kirkko: 250-vuotias kivikirkko. Kangasalan seurakunnan verkkosivu. https://www.kangasalanseurakunta.fi/kirkot-ja-tilat/kirkot-ja-kappelit/kangasalan-kirkko/kangasalan-kirkon-historiaa. Viitattu 4.9.2024.

Kettunen A. 2023. Vatialassa tuhkataan vainajista ainakin tamperelaiset. Silta – Tamperelainen seurakuntalehti. Verkkouutinen 4.1.2023. https://www.siltalehti.fi/sivustot/silta/juttusilta/ajassa/vatialassa_tuhkataan_vainajista_ainakin_tamperelaiset.62553.news#34dea310. Viitattu 23.7.2024.

Lentola. Rakentamisohjeet 1988. Kangasalan kunta.

Leponummen siunauskappeli. Jämsän seurakuntien verkkosivu. https://www.jamsanseurakunta.fi/kirkot-ja-tilat/siunauskappelit/leponummen-siunauskappeli. Viitattu 27.8.2024.

Matson-Mäkelä K. 2013. *Ympäristöystävällinen krematorio lopettaa vainajarallin.* Yle uutiset verkkoartikkeli 25.4.2013. https://yle.fi/a/3-6606670. Viitattu 23.7.2024.

Meller, A. 1945. *Taiteilijayhdyskunta Lauttasaareen.* Teknillinen korkeakoulu. Arkkitehtuurin laitos, diplomityöt, 1945. Aalto-yliopiston arkisto.

Museovirasto 2009. *Vatialan siunauskappeli. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY.* https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1451. Viitattu 22.7.2024.

Nähtävillä ja vireillä olevia asemakaavoja. Kangasalan kaupunki. https://www.kangasala.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaupunkisuunnittelu/asemakaavoitus/nahtavilla-ja-vireilla-olevia-asemakaavoja/. Viitattu 22.7.2024.

Pappiloiden puutarhat ja hautausmaat. Arkkitehtuurimuseo. https://www.mfa.fi/kokoelmat/tietopaketit/puutarha-ja-maisema-arkkitehtuuri/tyylisuunnat-ja-ymparistotyypit/pappiloiden-puutarhat-ja-hautausmaat/. Viitattu 25.9.2024.

Professori, arkkitehti Leo Jakobson. Suomalainen suunnittelija loi uran Yhdysvalloissa. *Helsingin Sanomat* 11.6.2000

Päätalo, H. Tampereen seurakuntayhtymän kiinteistöjohtajan suullinen tiedonanto 11.10.2024.

Raitio, R., 1997. *Kesäpäivä Kangasalla. Entisaikojen Kangasala taiteilijoiden, valokuvaajien ja matkailijoiden silmin*. Kangasala-Seura r.y.

Raitio, R. 2017. *Edelläkävijän roolissa. Kangasalan kunnan kaavoitus 50 vuotta*. Kangasalan kunta.

Rauhala, V. 2010. Viljo Revell työluettelo. Teoksessa *Viljo Revell:" It was teamwork, you see"* s.247-259. Toim. Maria Didrichsen. Helsinki, Didrichsenin Taidemuseo.

Ristimäen siunauskappeli. Lempäälän seurakunnan verkkosivu. https://www.lempaalanseurakunta.fi/kirkot-ja-tilat/ristimaen-siunauskappeli. Viitattu 27.8.2024.

Sankarihautausmaat, Kokkola. Kokkola Marian hautausmaan sankarihaudat kesällä 2010 ja 2017. https://www.sankarihautausmaat.fi/Sankarihautausmaat/Kokkola. Päivitetty 23.4.2022. Viitattu 23.7.2024.

Silfverhuth, V. 2013 a. *Tampereen seurakuntahistoria 1. Evankelisluterilainen seurakuntaelämä Tampereella kaupungin perustamisesta 1779 vuoteen 1945*. Helsinki, SKS.

Silfverhuth, V. 2013 b. *Tampereen seurakuntahistoria 2. Tampereen evankelisluterilaiset seurakunnat vuodesta 1945 vuoteen 2010.* Helsinki, SKS.

Seurakuntayhtymä: Historia: 1950–1969. Tampereen seurakuntien verkkosivu. https://tampereenseurakunnat.fi/kirkko_tampereella/seurakuntayhtyma/historia/1950-1969#6720123d. Viitattu 27.8.2024.

Seurakuntayhtymä: Historia: 1970–1989. Tampereen seurakuntien verkkosivu. https://tampereenseurakunnat.fi/kirkko_tampereella/seurakuntayhtyma/historia/1970-1989#6720123d. Viitattu 27.8.2024.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Museovirasto. https://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx. Viitattu 23.7.2024.

Viljo Revell. Arkkitehtuurimuseo. https://www.mfa.fi/kokoelmat/arkkitehdit/viljo-revell/. Viitattu 23.7.2024.

Åkerblom, C. 2020. *Vatialan siunauskappeli. Rakennushistoriaselvitys ja hankesuunnitelma.* Diplomityö. Aalto-yliopisto. Arkkitehtuurin laitos.

Rakennusluvat

Kangasalan rakennusvalvonnan arkistossa on rakennuslupa-asiakirjoja ja piirustuksia vuoteen 2024 saakka. Piirustukset ovat saatavilla rakennusvalvontapalvelujen sähköisessä palvelussa Lupapisteessä. Toteutuneiden rakennushankkeiden luvat on alla esitetty rakennuskohtaisesti kronologisessa järjestyksessä.

SIUNAUSKAPPELI

1995
Rakennuslupatunnus: 95-208
Toimenpide: Pienen kappelin korjaustyö
Lupa myönnettiin: 31.7.1995
Suunnittelija: Insinööritoimisto KA-Rakenne Oy
Piirustukset: Asemapiirros, julkisivupiirustukset (3 kpl)

1959
Rakennuslupatunnus: 59-590529
Toimenpide: Uudisrakennus
Lupa myönnettiin: 29.5.1959 (Lääninhallitus)
Suunnittelija: Viljo Rewell
Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), pohjapiirustukset (4 kpl), leikkauspiirustukset (5 kpl), julkisivupiirustukset (4 kpl)

KREMATORIO

2022
Rakennuslupatunnus: 22-0243-T
Toimenpide: Krematorion nestekaasun käyttölaitos
Lupa myönnettiin: 3.8.2022
Suunnittelija:
Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl)

2019
Rakennuslupatunnus: 19-0282-R
Toimenpide: Korjaustyö
Lupa myönnettiin: 6.8.2019
Suunnittelija: Mikko Suominen, arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy
Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), pohjapiirustus (1 kpl), leikkaus (1 kpl)

2012
Rakennuslupatunnus: 12-0008-R
Toimenpide: Uudisrakennus
Lupa myönnettiin: 25.1.2012
Suunnittelija: Mikko Suominen, arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy
Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), pohjapiirustus (1 kpl), leikkauspiirustus (1 kpl), julkisivupiirustukset (2 kpl), vesikatto (1 kpl), IV-, KVV- ja rakennesuunnitelmia

KALUSTOVAJA

1989
Rakennuslupatunnus: 89-349
Toimenpide: Uudisrakennus
Lupa myönnettiin: 9.8.1989
Suunnittelija: Koski-Insinöörit Oy
Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), pohja-, leikkaus- ja julkisivupiirustus (1 kpl), perustuspiirustus (1 kpl)

TALOUS- JA VARASTORAKENNUS

2024
Rakennuslupatunnus: Ei lupatunnusta
Toimenpide: Muutostyö (toimistorakennus) ja uudisrakennus (uusi varastorakennus)
Lupa myönnettiin: 7.2.2024 / 4.7.2024
Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto NOAN
Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), pohjapiirustus (4 kpl), julkisivupiirustus (2 kpl), leikkauspiirustus (1 kpl)
Huomioita: Hanke käynnissä, ei vielä toteutettu

1982
Rakennuslupatunnus: 82-0185-R
Toimenpide: Muutostyö
Lupa myönnettiin: 23.4.1982
Suunnittelija: Tekaplan Ky, sähkö- ja lämpötekniikka
Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), pohjapiirustus (1 kpl), leikkauspiirustus (1 kpl)

PAINEENKOROTUSASEMA

1988
Rakennuslupatunnus: 88-108
Toimenpide: Uudisrakennus
Lupa myönnettiin: 30.3.1988
Suunnittelija: Insinööritoimisto Matti Koli Oy
Piirustukset: Asemapiirros ja pohjakartta (2 kpl), pohja-, leikkaus- ja julkisivupiirustus (1 kpl), rakennepiirustus (1 kpl)

Tekijästä

Ark-byroo on arkkitehtitoimisto, jonka erikoisalaa ovat rakennushistoria- ja kulttuuriympäristöselvitykset sekä vanhojen kiinteistöjen korjaus- ja muutoshankkeet. Palvelumme kattavat kehittämishankkeissa rakennushistorialliset tutkimukset ja arkkitehti- ja sisustussuunnittelun. Suoritamme myös laserkeilausta ja fotogrammetrista mittausta. Lisäksi konsultoimme asiakkaitamme rakennussuojelun asiantuntijoina.

Ark-byroo työskentelee asiantuntijana sekä pää- ja arkkitehtisuunnittelijana Suomen kulttuurihistoriallisesti merkittävimpien kiinteistöjen parissa. Tuomme hankkeisiin tutkittuun tietoon ja laajamittaiseen kokemukseen perustuvaa strategista ymmärrystä kohteiden nykytilasta, jonka pohjalta suunnittelemme uusia, kestäviä ratkaisuja. Asiakkaisiimme lukeutuu maamme suurimpia julkisia ja yksityisiä kiinteistöjen omistajia ja kehittäjiä.

Ark-byroo tutkii mennyttä ja suunnittelee tulevaa.

ARK — BYROO

Työpajankatu 10 A 49, 00580 Helsinki, 7. kerros / +358 50 574 8710 / info@arkbyroo.fi / arkbyroo.fi